

SZARDÍNIA (Algherótól Orgosolóig)

2025. június-július

Szardínia csodás sziget! Évezredes hagyományok, az őskorig visszanyúló történelmi emlékek sokasága és persze a szebbnél szebb tengerpartok mind-mind felfedezésre csábítottak.

Alghero-ba érkeztünk repülővel, ahonnan indulva bérautóval jártuk be a szigetet, majd Cagliari-ban szálltunk volna fel a hazafelé tartó gépre, ha le nem késsük. Így a rákövetkező napon csak Bécsig jutottunk el. Mindez azonban nem számít, az apró kényelmetlenségekért bőven kárpótolt minket mindaz, amit láttunk, tapasztaltunk.

Először arra gondoltam, hogy a következő leírásokat témánként, vagy történelmi korszakokként csoportosítva készítem el. Végül mégis utazásunk sorrendjét követve állítottam össze az ismertetőt, megtoldva néhány speciális poszttal. Mindezt pdf formátumban feltöltöttem a www.culturetravel.hu gyűjtőhelyre is. A térkép szálláshelyeinket mutatja, mindenhol több napot időztünk és jártuk a környéket.

A legtöbb szardíniai település sok évezredes múltra tekinthet vissza. Alghero történelme azonban különösen

sokrétű. A várost és kikötőjét a genovai Doria család kezdte el kiépíteni. Később az Aragóniai Korona Országainak királya foglalta el a várost 1323-ban. A hódítókkal érkező katalán telepesek vették birtokukba Algherót, ahol ma is sokan beszélnek az algherese katalán nyelvet és az utca névtáblák is kétnyelvűek. A katalánok építették tovább a város erősítéseit. A képen Alghero óvárosát körülvevő falak és a tengerparti sétány

egy része látható.

A tenger felőli sétányon felállították néhány középkori ostromgép másolatát. Ez itt egy trebusé, vagy kőhajítógép. Alghero falakkal és tornyokkal körülvett belvárosa estefelé különösen hangulatos, neves épületeit, szűk utcáit néhány óra alatt végig lehet sétálni. Mi többször vacsoráztunk itt, a tengerre néző sétány kis éttermeiben. A város falakon kívüli része amolyan átlagos üdülőváros, sok szállodával, étteremmel és szórakozóhellyel. Esténként a tengerparton kirakodóvásárt rendeznek. Az óvároson kívüli városrészek fejlesztése akkor lódult meg, amikor az 1950-es években sikerült felszámolni a környékbeli maláriás góccokat.

A Torre del Portal az óváros északi részén áll. A város szárazföld felőli kaputornyát eredetileg Porta Reial-nak hívták, 1360 körül építették fel a szintén aragóniai uralom alatt levő Cagliari város zsidó közösségének költségén. Alghero zsidónegyede is a közelben volt. A város kereskedelmében jelentős szerepet vivő (szefárd) zsidókat 1492-ben utasították ki Algheróból, amikor a spanyol uralkodó elrendelte elűzésüket az uralma alatt álló összes területről. De hogyan kerültek zsidók Szardínia szigetére? Tiberius római császár 19-ben erőszakkal besorozott 4000 zsidót a római hadseregbe és Szardíniára vezényelte őket a környék rablóbandái elleni harcra. Valószínűleg ezek a katonák hozták létre az itteni első zsidó közösséget.

Az óváros déli részén emelkedik a 14. században épült Torre dell'Esperò Reial, amely arról nevezetes, hogy a város asszonyai védték meg 1412-ben az Algheróra támadó idegen csapatok ellen. A tornyot Sulis toronyként is ismerik az ide bebörtönzött Vincenzo Sulis (1758-1834) hazafi neve után. A torony körüli tér kedvelt találkozóhely, mi is innen

indultunk városi sétánkra. No nem a torony miatt, hanem mert itt találtunk parkolóhelyet, amit nem egyszerű feladat keresni errefelé.

A klasszicista homlokzat mögött rejtőzik Alghero katedrálisa (Cattedrale di Santa Maria Immacolata di Alghero

) Az 1570-től 1730-ig épített templom az Alghero-Bosa egyházmegye székesegyháza. A több stíluselemet felvonultató katedrális 1862-ben egészítették ki ezzel a neoklasszicista homlokzattal. Bár Szardínián sikerült több sokkal korábban épült templomot meglátogatnunk, a Santa Maria Immacolata gótikus oszlopfői, barokkosan pazar oltára, és finoman faragott szószéke mély benyomást tettek ránk.

A Cattedrale di Santa Maria Immacolata oltárkompozícióját a genovai Giuseppe Massetti készítette 1723 és 1730 között.

Sajnos azt nem tudom, hogy ki készítette a szépen faragott barokk szószéket

A templom korábbi építési időszakából megmaradt gótikus faragványok

A Cattedrale di Santa Maria Immacolata di Alghero harangtornya a templom mögötti kis utca végén magasodik.

Az óváros északi részén, egy éttermekkel zsúfolt kis tér, a Piazza Civica sarkán áll a Palazzo d'Albis. A nevezetes épület valaha a kormányzó palotája volt. A gótikus háznak van még egy nevezetessége: itt szállt meg 1541-ben az akkori Európa leghatalmasabb uralkodója, a Habsburg V. Károly császár, amikor az Algír elleni hadjáratot vezette. A 15. századi épület valaha a De Ferrera katalán kereskedőcsaládé volt, csak később lett Alghero katonai kormányzójának a rezidenciája. Manapság pedig lakóházzá van alakítva, illetve a földszintjén étterem-kávézó működik.

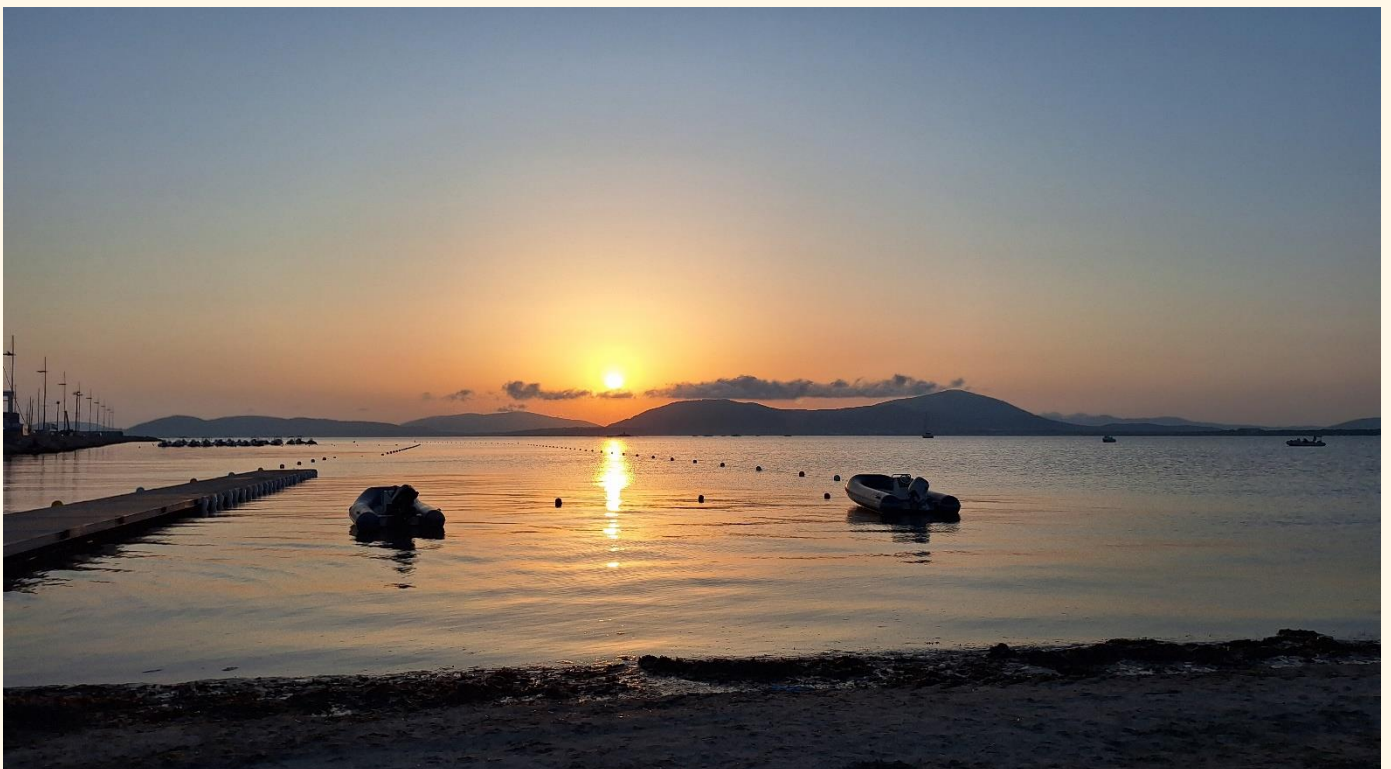
Az óváros közepén áll a 15. század második felében épült ferences templom és rendház, a Complezzo Monumentale San Francesco. Sajnos túl későn értünk ide, így nem tudtunk bemenni.

A ferences templom kapuja

Alghero kikötője, háttérben a Via Lido az óriáskerékkel

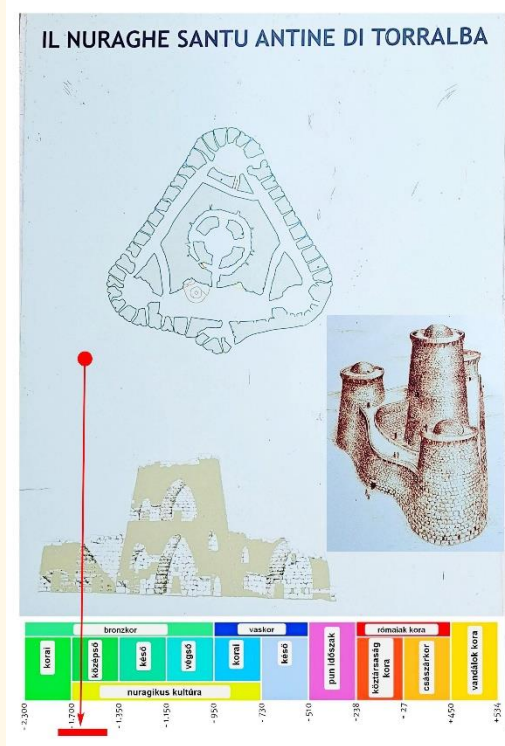

Szardínián a történelmi emlékek keresésekor bizony érik csalódások a kíváncsi utazót, ha nem a gyakran látogatott helyeket keresi. Így jártunk mi is, amikor a Villanova Monteleone közelében levő ősi temetkezési helyet, a Domus de Janas Pubusattile maradványait kerestük. Igazán nem ijedünk meg egy kis szögesdrót akadálytól, vagy kerítésmászástól, de itt olyan volt a helyzet, hogy ki kellett hagynunk a kalkolitikum idején készült 5000 éves sírok megtekintését. Kárpótlásul csak a közeli út mentén, a hőségben pihenő birkákról készült képet tudom felajánlani.

Annál nagyobb sikerrel jártunk az első nuraghe tornyunk látogatásakor, ami persze nem volt művészet, hiszen jól kiépített nevezetességről van szó pénztárral, fogadóépülettel, büfével és ajándékbolttal. Azt mondják, szerte Szardínián vagy 7000 nuraghe épült egykoron, de mivel nem szándékoztunk katasztert készíteni ezekről, csak a legjobb állapotú néhányat kerestük fel. Ez, vagyis a Santu Antine di Torralba volt az első.

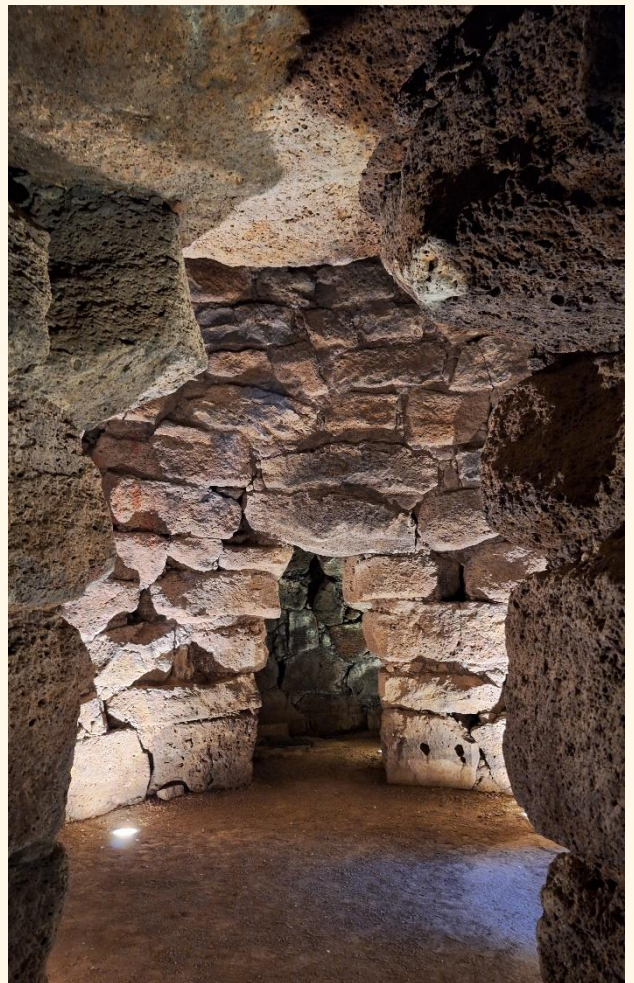
A nuraghe kultúra kialakulásáról még vitatkoznak a történészek, annyit azonban tudni lehet, hogy a Kr.e. 18. században jelentek meg a szigeten azok a népcsoportok, amelyek megváltoztatták Szardínia korábbi, ősi kultúráját és valami egészen új rendszert alkottak meg, ami legalább másfél ezer éven át életképesnek bizonyult. Az ércbányászatot és a bronzöntés technológiáját jól ismerő nurag törzsek, valószínűleg klánok főnökeinek vezetése alatt éltek. Ezek a csoportok, bár törzsi alapon időnként szövetkeztek, mégis egymástól elkülönült faluközösségekben éltek, amelynek központja a többrészes nuraghe torony volt. A toronyépítmény köré méhsejtszerűen csoportosultak a kőből épült, kör alaprajzú, szalmatetőű házacskák.

A hatalmas kőtömbökből álló Santu Antine tornyot kötőanyag nélkül építették fel, álboltozatokat alkalmazva. A nuraghe kutúra nem hagyott maga után írásos emléket, de az Anyaistennő és más mitológiai hősök tiszteletére épülő vallásuk és harcos életmódjuk tükröződik az ásatások során megtalált kő- és bronzszobrok sokaságában. Ezek másolatai sokfelé megvásárolhatóak.

A nuraghe tornyok funkciója ma még nem teljesen tisztázott. De amint az ember belép a kettősfalú építmény belső terébe, igazán misztikus élményt jelent, ahogy pár lépéssel évezredekkel utazunk vissza az időben.

A nuraghe Santu Antine központi terének álboltozata. Nagyon hasonlít a Mükénei Atreusz kincsházához, ami nem is nagy csoda, hiszen a nuraghe kultúra akkor virágzott, amikor Homérosz hősei éltek Argoliszban.

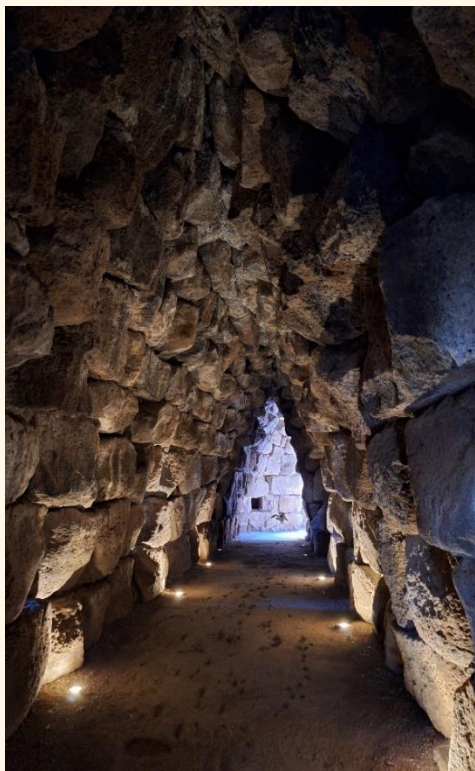
A Santu Antine nuraghe, hasonlóan a többi nagy toronyhoz, kettős fallal épült. Ezen a két fal közötti lépcsősoron lehet felmászni a torony tetejére. Valaha a nuraghe jóval magasabb volt, még valamilyen körerkély-szerű építmény is lehetett a tetején. Mindezt a korabeli kis modellszobrok mutatták meg.

Hát felérkeztünk, és most egy kicsit megpihenünk...

A torony körüli korlát nem a vaskorban, hanem az atomkorban készült

Ha lenézünk a nuraghe csúcsáról, láthatjuk a torony körül feltárt lakóházak alapfalait.

A központi torony körüli háromtornyos alacsonyabb falszakaszokban ilyen folyosókon lehetett közlekedni.

Még messzebb repülünk vissza az időben. Szardínia leghíresebb dolmenjét valószínűleg a neolitikum végén, vagy a kőrézkor (kalkolitikum) kezdetén építették 5-6000 évvel ezelőtt, jóval a nuraghékora előtt. A neten a mieinknél jóval szebb képeket találni, de higgyétek el, ez a valóság. Szardínia gyengén termő földje nagyrészt csak legeltető

állattartást tesz lehetővé és nyár elejére már a sovány legelők is kiégnek a sziget északi felén. Egy ilyen marhalegelő közepén áll, a Dolmen sa Covaccada.

A neten csupa állványzat nélküli fotóval találkoztam, de manapság már ez a ronda, de mégis védelmet nyújtó, vasvázra épített tető óvja a ritka sírépítményt. Nem könnyű idetalálni, ráadásul kötelekkel, drótokkal zárt legelőkapukon lehet csak megközelíteni a dolment. De legalább belépődíj nincs.

A turisták tömegei távol maradtak a helytől, csak néhány növendék bikát kellett odébb tessékelnünk és máris lehetett fotózni a rácsokon benyúlva. Úgy gondolom, hogy sok dolmenhez hasonlóan a hatalmas kőlapokból összeállított sírkamrát itt is kisebb kövekkel és földdel borítva dombbá alakították, amint azt több helyen láttuk Bretagne-ban. Mások szerint sok dolment földborítás nélkül, nyitottan hagytak építőik.

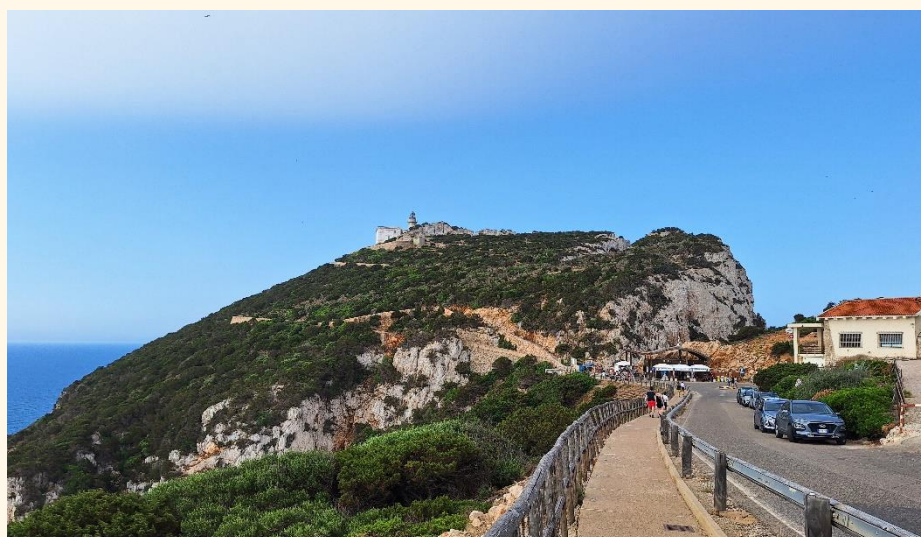
A Dolmen sa Covaccada hátsó, záró kőlapja hiányzik, így be tudtunk tekinteni a belsejébe. A megalitikus építmények közé tartozó dolmenek főként temetkezési helyül szolgáltak, de nem volt az sem ritka, hogy több halott csontjait összekeverve helyezték el bennük.

A Porto Conte-öböl mentén kanyargó autóúton igyekeztünk a környék nevezetessége, a Grotta di Nettuno csodás cseppkőbarlang felé. Meg-meg álltunk, csodáltuk a kora délelőtti tájat. Az öböl partján legalább három hengeres őrtorony áll, amelyek részei voltak a 16-17. századi Szardínia partmenti védelmi/jelző rendszerének. A sziget körüli parti szikálon legalább száz

hasonló torony épült, de ezekről majd később.

Szemben, fent a sziklacsúcson ma is működik az 1864-ben épült világítótorony, a Faro di Capo Caccia. Egy gyalogösvényen fel lehet menni, de a torony nem látogatható. A szikla alatt jobbra van egy kis parkoló és a Grotta di Nettuno belépőjegyét is itt árusítják. Tanácsos kora délelőtt odaérkezni, mert 10 óra felé már alig van parkolóhely. Mi is jóval lejjebb, az út szélén tudtunk csak megállni. Maga a nevezetes barlang a szikla túloldalán, a tengerszint közelében nyílik.

Terveink szerint először a barlanghoz ereszkedünk le a 654 lépcsős gyalogúton, majd, ha sikerül kipihenni magunkat a felmászás után, elmegyünk a nagyszerű panorámát nyújtó Belvedere La Foradada sziklához. Szardínia geológiai szempontból változatos felszínének csak kisebb

része áll olyan vulkáni eredetű üledékes kőzetből, mint a Monte Timidone körüli félsziget. Ez a vulkáni hamuból és törmelékből kialakult puhább kőzetfajta különösen kedvez a hullámverés formálta partmenti barlangok kialakulásának. Hasonló kőzetrétegben keletkezett barlangok sora van Szardínia keleti partján, az Orosei-öböl mentén.

Lassan elindultunk. Lefelé azért könnyebb volt...

Néhol megálltunk kicsit nézelődni

Hosszú szakaszon a sziklafalba vésték az 1954-ben készült sétautat, amit *escala del cabirol*-nak, kecskelépcsőnek neveznek.

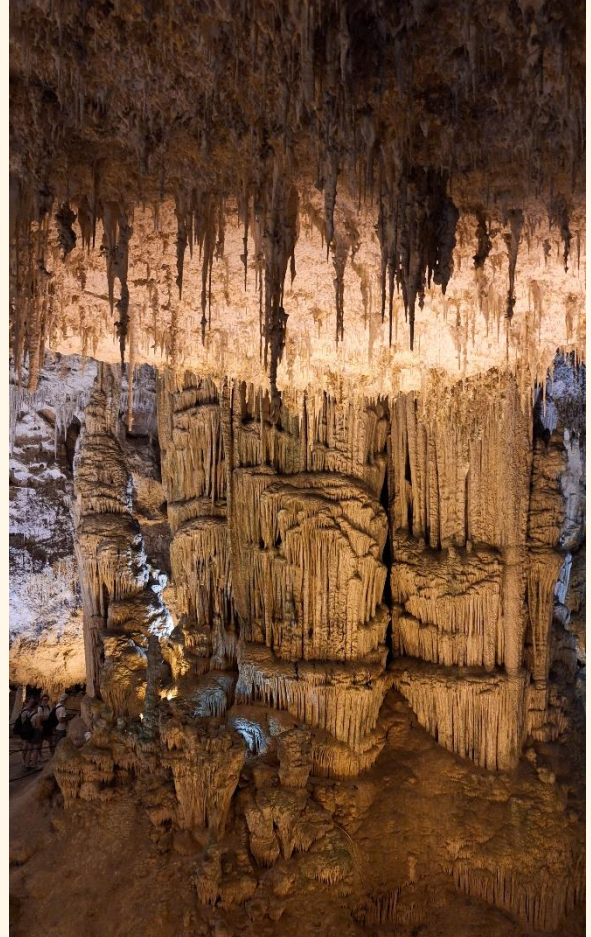

A lépcsősor alján egy kis kikötő van azok részére, akik inkább a hajóutat választják. A barlang bejárata mindössze egy méterrel van a tenger szintje felett, ezért a viharosabb időszakokban a Grotta di Nettuno nem látogatható.

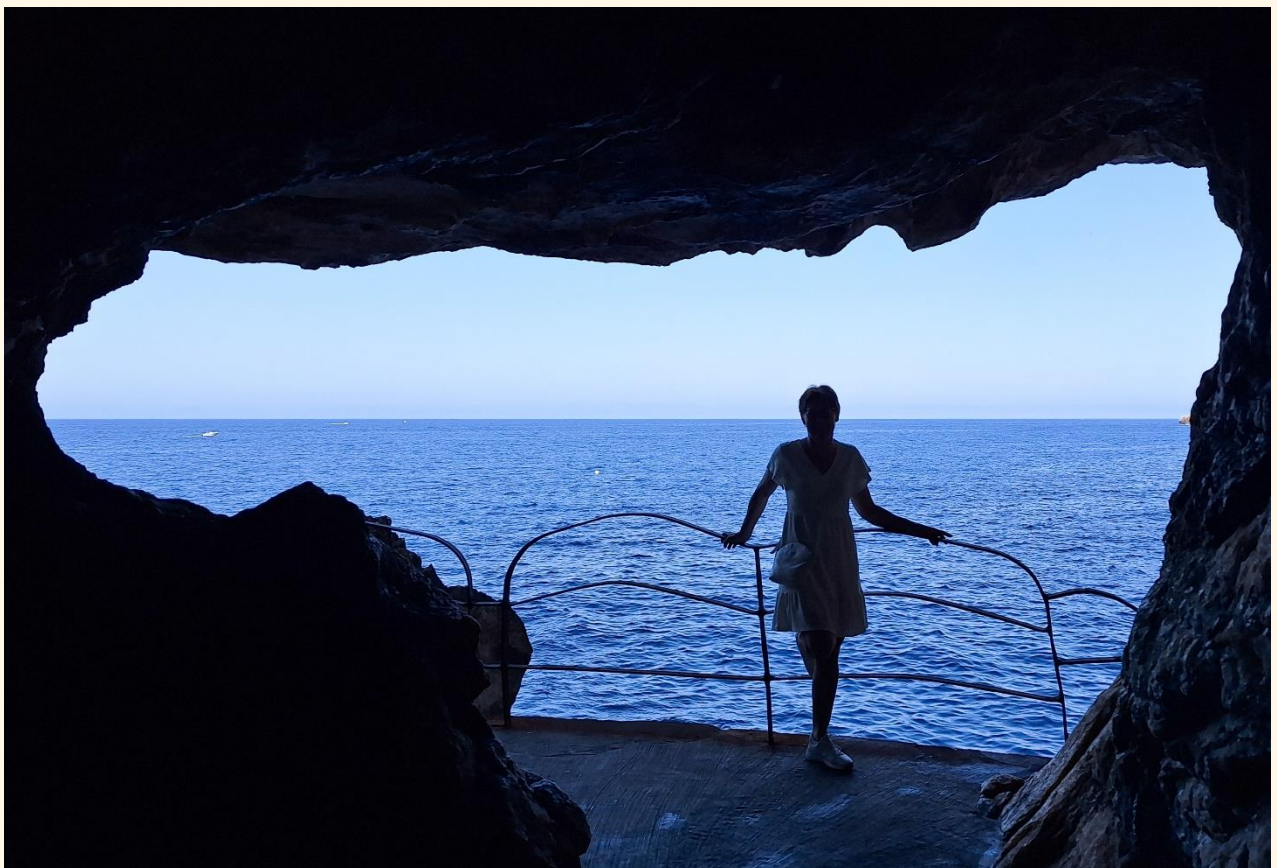
A kikötő előtti térségben kell gyülekezni, mert maga a barlang csak csoportosan, vezetéssel látogatható. A bejárható útszakasz zsákutca, tehát visszafelé ugyanazon az úton kell jönni, de már kerülgetve a befelé haladó következő csoportot.

A barlangban nagyon párás a levegő, ami a nyári meleggel kombinálva nem teszi kellemessé a bent-tartózkodást. Azonban a belső tavacskák, a kivilágított különböző fajtájú cseppkövek, alakzatok bőven kárpótolnak minden kellemetlenségért.

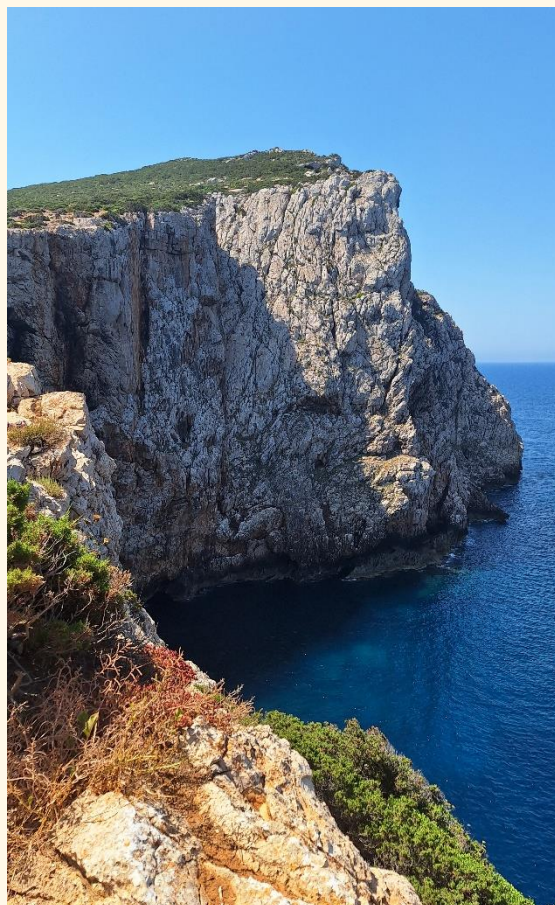
Egy búcsúkép a Grotta di Nettuno bejáratánál. Indulhat a felfelé mászás!

Egy üdítő kávézás után kerestük fel a Belvedere La Foradada szinte függőlegesen magasodó sziklafalát. Itt külön parkoló van kialakítva a bémézkodók részére.

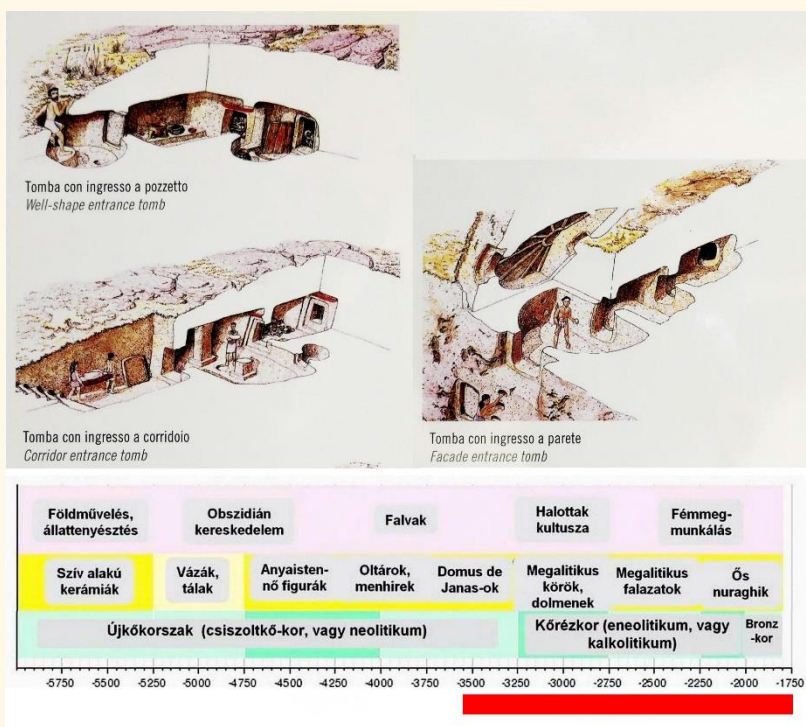
Szemben a La Foradada-sziget kopár szirtje

Algherótól északra található a prenuragikus kultúra egyik legfontosabb temetkezési helye. A később Anghelu Ruju nevet kapott lelőhelyre 1903-ban találtak rá. A még ma is folyó ásások során 38 tufába faragott ősi sírsoportot tártak fel. A sírüregekben tatált tárgyak azt igazolják, hogy Kr.e. 3200 és 1600 között használták temetkezésre a lapos felszínű, jól faragható vulkáni kőzetből álló dombot.

Az újkőkori és kalkolitikum idején élt szardíniai emberek közvetlenül a felszín alá vésték be sírkamráikat, amelyet újabb és újabb üregekkel bővítettek a következő generáció halottainak eltemetéséhez. A szárd nyelven Domus de Janasnak nevezett temetkezési barlangok némelyike húsznál is több temetkezési kamrát tartalmaz.

Az Anghelu Ruju területén több sírkamra beomlott az eltelt évezredek alatt, de ez a helyzet csak jobban áttekinthetővé teszi az őri sírokat.

A sírokban háromlábú kerámia edényeket, kő eszközöket, buzogányokat, baltákat, nyílhegyeket és mindenekelőtt anyaistennő szobrocskákat találtak. A leletek között sok, Európa más részeiből importált tárgy is előkerült. De mit tudtak ezek a szegény szardíniai őslakók cserébe adni? Volt egy fontos, a fémművesség előtti ősi időkben rendkívül értékes

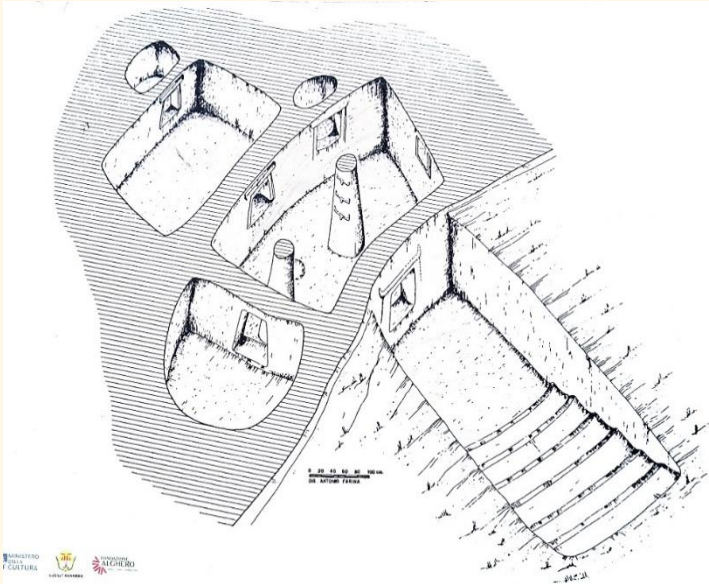
cseréalapjuk. A sziget közepén, a Monte Arci nevű hegyen ugyanis szinte kimeríthetetlen bőségben állt rendelkezésre az obszidián, ez a kemény vulkáni üveg, ami a szerszámok és fegyverek fontos alapanyaga volt. A térkép a Földközi-tenger medencéjének legfontosabb obszidián lelőhelyeit mutatja. Bizony nem sok volt belőlük.

Az egyik sírűregben csontvázat és lelet másolatokat helyeztek el. Lehet borzongani.

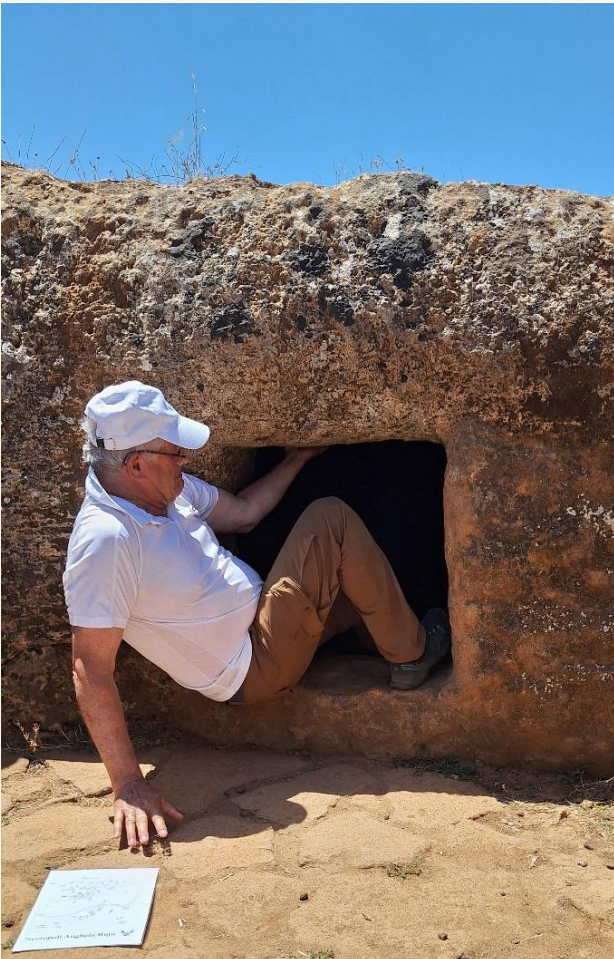
A régészek ma is dolgoznak Anghelo Rujuban

A jó állapotban megmaradt 20-as számú Domus de Janas síregyüttes axonometrikus rajza

A 20-as sírcsoport bejárata

Bizony be kell mászni, ha látni akarsz valamit!

A 20-as sír nagyobbik terme.

Anghelo Ruju és a közeli Nuraghe Palmavera közös igazgatás alatt állnak, mindkét helyen lehet olyan belépőt venni, ami mindkét történelmi helyen jogosít a belépésre. Megnéztük tehát Palmavera nuraghe tornyát, ami néhány száz évvel később keletkezett, mint az ősi sírkamrák.

A legtöbb kutató szerint a nurag népnek nevezett, sok törzsből álló népcsoport nem kívülről vándorolt a szigetre, hanem az ott élő őslakos csoportokból fejlődött ki és jelent meg a Kr.e. 18. század körül. A mára fennmaradt oly jellegzetes nuraghe tornyok és falvak is több száz éves fejlődés

eredményei. Az első, protonuragikus időből (Kr.e. 18-17. sz.) kevés emlék maradt meg de azok jelentősen különböznek a ma általánosan ismert főtoronyból és melléktornyokból álló nuraghéktól, amelyek a Kr.e. 14-9. századokra alakultak ki. A képen a Nuraghe Palmavera romja.

A Nuraghe Palmavera közvetlen közelében kiásott lakóház alapfalak.

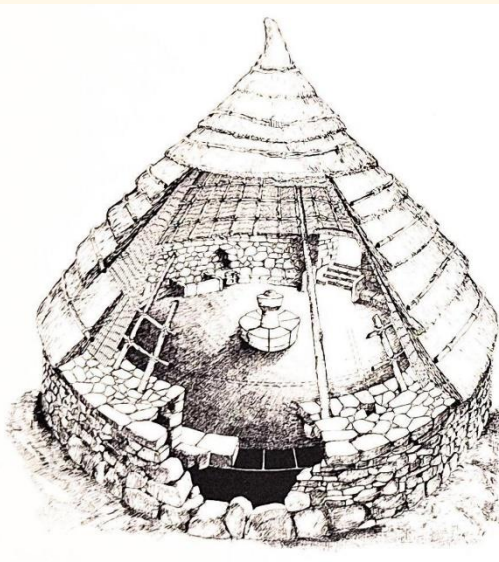
Szardínián 1820 előtt általános volt a közösségi föld és legelőhasználat, ami konzerválta a fejletlen termelési viszonyokat. A Savoyai Hercegség és a Szárd királyság közös uralkodója a gazdasági viszonyok javítása érdekében 1820-ban kiadta az Editto delle Chiudende, vagyis a Bekerítési Törvényt. Az addigi közös földeket, legelőket felosztották és kőkerítésekkel elválasztották

egymástól. Ekkor bontották el a legtöbb nuraghét és más ősi építményeket, hogy anyagukból kerítéseket építsenek. A 19. század közepén megkezdődött útépítési láz tovább gyorsította a történelmi tornyok pusztulását. A szigetet Cagliariától az északi Porto Torresig átszelő főút ágyazata is a nuraghék elhordott kőanyagából épült.

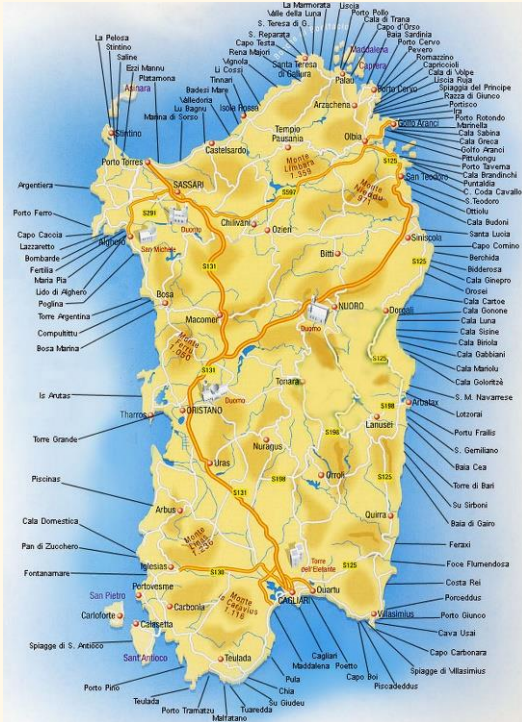
A Nuraghe Palmavera több fázisban épült. Először a központi főtoronyt emelték a Kr.e. 15-14. században, majd további tornyokat építettek a főtorony köré a Kr.e. 9-8. században. A nuraghéba a képen látható kőkapunk lehet belépni, majd a felsőbb szintre lépcsősoron jut fel a látogató, ahol a kilátóteraszt acél-üveg korláttal látták el.

A Palmavera nuraghét a háttérben látható tornyos védőfállal vettél körül az utolsó építési fázisban. A falakon kívül sorakoztak a kör alakú házak.

Az egyik külső toronyban gyűléstermet azonosítottak a kutatók. A terem közepén egy kőből faragott nuraghe makettet helyeztek el.

A sziget sok-sok történelmi emléke mellett Szardínia 1897 km hosszú partvonalala mentén található néhány kellemes strand is. Volt szerencsénk többet is meglátogatni.

A hosszan elnyúló sziklás partszakaszokat sokfelé szakítják meg homokos partrészek. Főleg északnyugaton és délen lehet ilyen strandokat találni. Az egyes strandok homokpadjainak a minősége, szemcsézettsége meglehetősen különböznek egymástól.

Az északi Stintino közelében levő La Pelosa partszakasz és üdülőterület strandja különösen lisztfinomságú homokjáról nevezetes. Itt a strand és a parkolás is fizetős. A képen a La Pelosa strand egyik bejárata.

A La Pelosa és az Asinara-sziget közötti tengerszoros vize csodálatosan tündöklök a kék különböző árnyalataiban. A víz lassan mélyül és – legalábbis ottjártunkkor - hullámzás mentes és kifejezetten langyos volt.

A La Pelosa strandja fölötti úton szezonban nehéz parkolóhelyet találni. A villanegyed klubszállói úgy gondoskodnak vendégeikről, hogy hívásra kisbuszokat küldenek értük.

Balra La Pelosa strandja, jobbra a sziklás Asinara-sziget. A homokos strand belépőjegyéhez egy műanyag karkötő is jár, aminek meglétét járőröző strandőrök ellenőrzik. A strandon különleges

szabályok vannak érvényben, amelyek betartatása is a járőrök feladata. Különösen óvják a fövény finom homokját, ezért tilos törülközőt a homokra fektetni. Saját szememmel láttam, hogy a strandőrök felállítottak valakit, felvetették vele a törülközőjét és kirázatták belőle a homokot. A strand elhagyásakor le kell öblíteni a lábat és a papucsot, nehogy lassacskán elhordják a fürdőhely homokját. Persze különösen tilos emlékbe vinni akár egy marékkal belőle. A terület túlhasználata ellen is védekeznek, a belépők számának korlátozásával.

A fizetős strand területén kívül bizony sziklás a part.

Vannak errefelé öntözött pázsitok is.

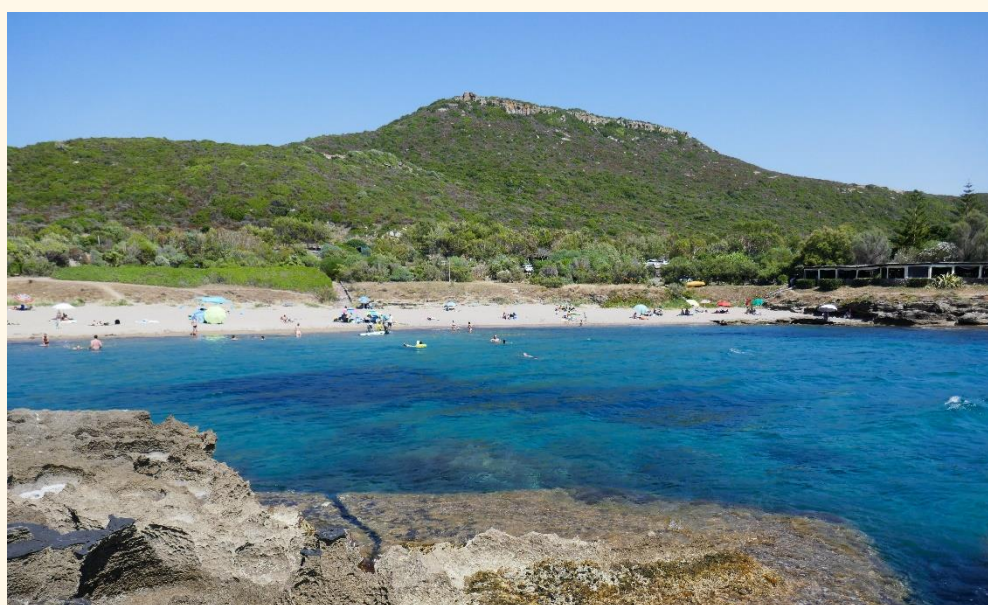

Nicsak, itt is van egy őrtorony!
Mégpedig La Pelosa és Asinara
között egy kis sziklaszigeten.
Könnyen át lehet gázolni hozzá.
Azért kell egy kicsit úszni is. Az

Asinara sziget szomorú nevezetessége, hogy az első világháborúban itt volt a fogságba esett osztrák-magyar katonák egyik hadifogoly tábora és a kolerában szenvedő olasz katonák karantén lakhelye is. A szigeten 7048 osztrák-magyar katona hunyt el elsősorban kolerában és tífuszban.

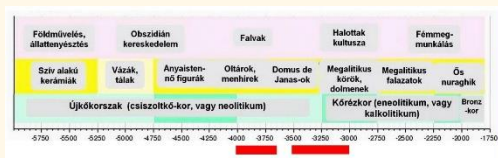
Ez már egy másik környék. A Bosa város közelében betértünk egy lakókocsi táborba a Spiaggia di S'Abba Druche nevű homokos öbölbe.

A kis öbölben kevés szolgáltatás van, mindenki a saját ernyőjét használja és büféből is csak egy van. Itt nagyobb a hullámozás, mint La Pelosában, de azért itt is jót fürödtünk.

A Spiaggia di S'Abba Druche öblébe egy megkövesedett homokból, iszapból képződött földnyelv nyúlik be.

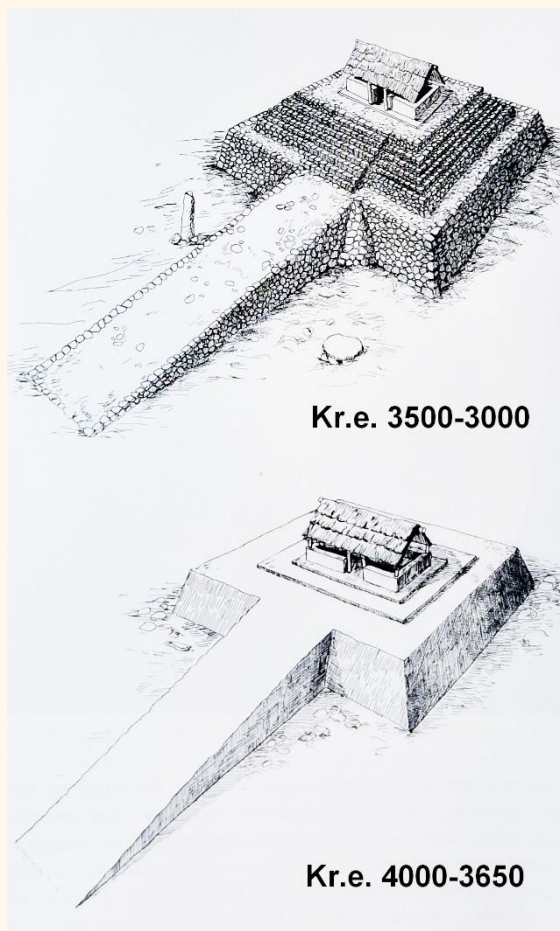

Sassari és Porto Torres között félúron egy Szardínián is ritkaságszámba menő ősi építményt látogattunk meg. A Monte d'Accoddi ősi szentélye olyannyira zavarba ejtő, hogy voltak kutatók, akik Mezopotámiai bevándorlóknak tulajdonították építését. Az 1954-ben megtalált, valóban az ősi zikkuratokhoz hasonlító szentély két ütemben, egymásra épülve keletkezett. A terület bejáratánál van egy kis

fogadóépület, ahol a belépőjegyet kell megvenni, majd autóval be lehet hajtani a távolabb levő szentély mellé. Rajtunk kívül mindössze még egy érdeklődő volt ott, de ezt meg kell érteni, hiszen az emberek strandolni jönnek Szardíniára, nem pedig romokat nézegetni a tikkasztó hőségben.

Az első szentélyt az újkőkor emberei emelték évezredekkel a nuraghék kora előtt, Kr.e. 4000 körül. Ezt a kb. 27 x 27 m alapterületű, 5 m magasra kiemelt építményt egy rámpán lehetett megközelíteni. Több évszázados használat után a régebbi szentélyt kőtömbökkel vették körül, majd földdel és kőtörmelékekkel töltötték fel a korábbi részeket és egy lépcsős kis piramist építettek fölé. Az egész tetején szentélyt építettek, ahol állatáldozatokat mutattak be. A régészek, nagy mennyiségű állatcsontot és vonaldíszítésű kerámiákat is találtak az építmény közelében, ahol egy falu maradványait is feltárták.

A rámpa jobb oldalán áll ez a dolmen, alatta a földbe mélyített üreggel.

Ugyancsak a rámpa jobb oldalán elhelyezett omphalosz (köldök) köveket a kutatók kissé távolabb találták meg és hozták mai helyükre. Mindkét misztikus jelentőségű szent kövön láthatóak a kőkalapáccsal végzett alakítás nyomai.

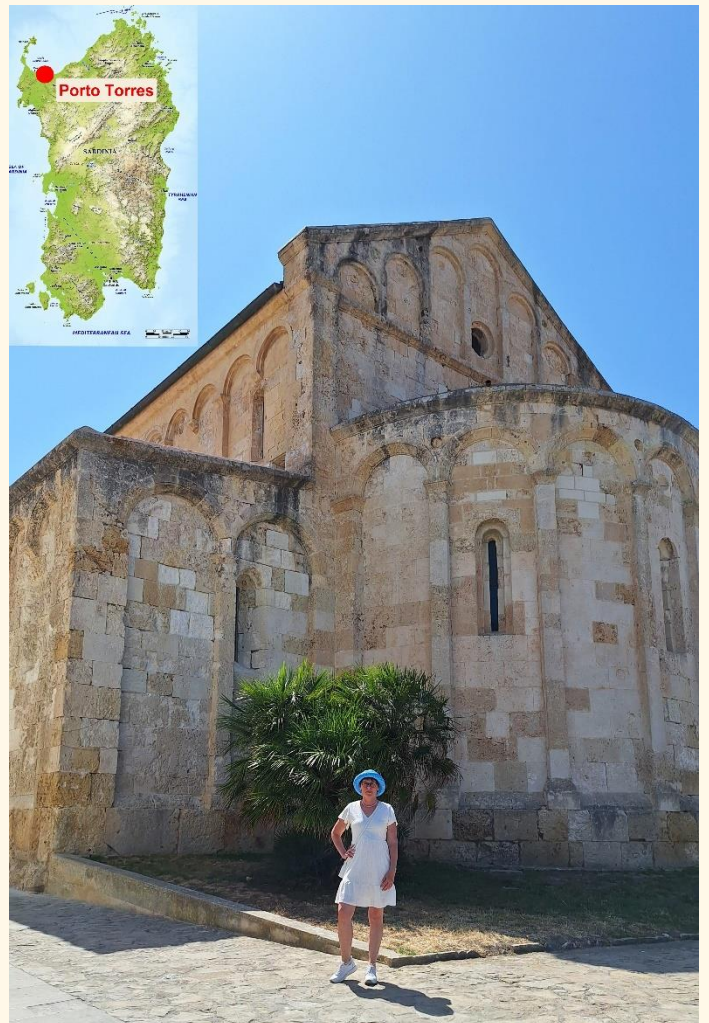
A rámpa bal oldala mellett egy ősi menhir áll. A megalitikus kultúrák ilyen emlékeiből is jelentős számú áll még ma is Szardínián. Később néhányat mi is felkerestünk.

A Monte d'Accoddi piramis szentélyének északi oldala

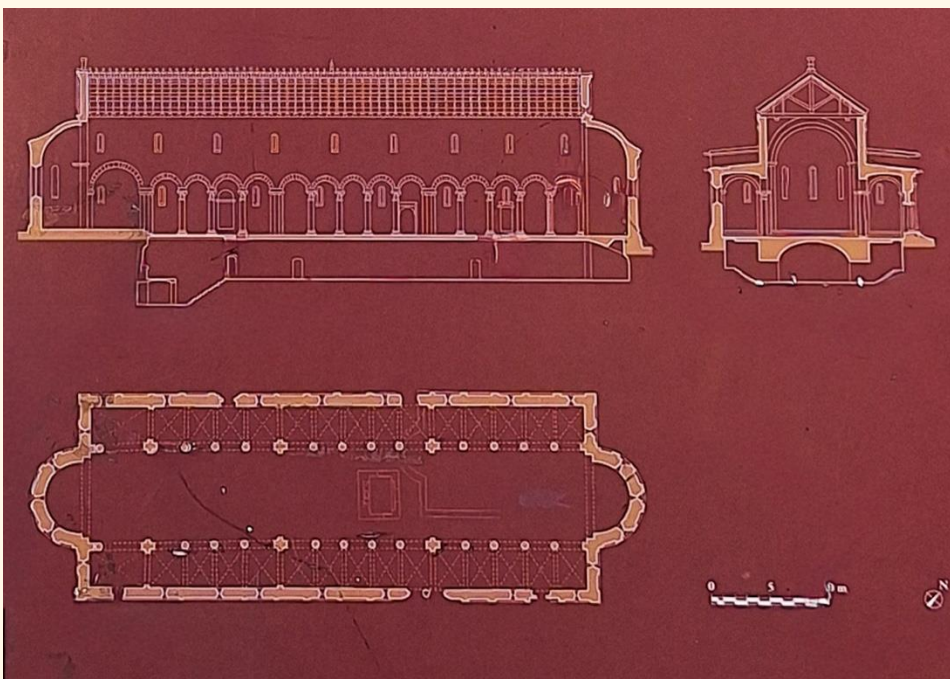

A Monte d'Accoddi szentély északi oldala előtt felállították az itt talált, női alakot ábrázoló kő sztélé másolatát. Az eredetit Sassari múzeumában őrzik.

Ezután az északi Porto Torresbe autóztunk, hogy megtekintsük a Szent Gabinus bazilikát.

A két apszissal épült 11. századi bazilika Szardínia legnagyobb román stílusú temploma. A bazilika alatt húzódó kiterjedt attempom is látogatható.

A római korban, az 1. században alapított kolónia első két keresztény temploma a mostani bazilika területén épült fel az 5. században. Az altemplomban egyes maradványaikat feltárták.

A Szent Gabinus bazilikát annak a három helyi ókeresztény mártírnak, köztük elsősorban Gabinusnak az emlékére emelték, akiket 303-ban, a keresztény-üldözések idején lefejeztek.

A hatalmas, háromhajós bazilika főhajóját gerendaszerkezetű tető és fém (talán ólom) fedéssel építették meg a Pisából idehívott építőmesterek, míg a két oldalsó hajó keresztboltozattal épült. A templom méretét az indokolja, hogy Porto Torres 489-től 1441-ig püspöki székhely volt. A Szent Gabinus érdekessége, hogy a főhajó mindkét végén apszist építtette. Ma a délnyugati apszisban van az oltár, de a 19. század közepéig a főhajó közepén volt.

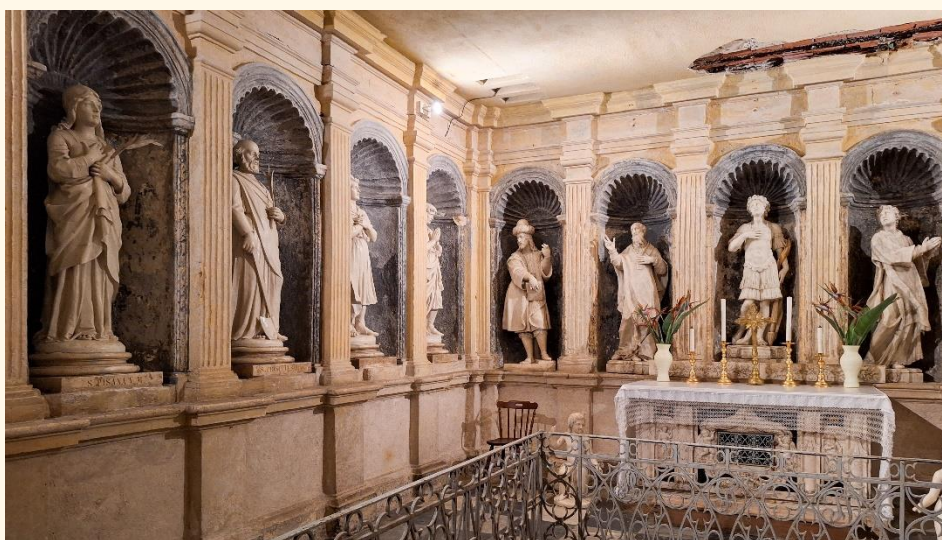

Az északkeleti apszisban helyezték el a három mártír, Szent Gabinus, Szent Protus és Szent Ianuarius 17. században készült festett szobraikat.

Szent Gábor, aki megtért római katona volt, külön lovasszobrot kapott a 17. században.

A három mártír maradványait a 17. században találták meg. Ekkor újítták fel és díszítették szobrokkal az altemplomot.

Az altemplom kriptája a három mártír maradványainak 17. századi felfedezése után készült el. A mártírok kőkoporsóba zárt ereklyéi fölé a többi helyi keresztény mártír szobrait állították az altemplom átépítésekor.

Az altemplom oldalsó részén római kori temetkezési helyeket tártak fel.

Szardínia a Nyugatrómai Birodalom bukása után sokáig a Bizánci Birodalom tartománya volt, majd dacolva az arab terjeszkedéssel és támadásokkal, néhány évszázadra függetlenné vált. Az idők folyamán négy független judikátus jött létre élén a korlátozott jogkörű választott királlyal. A legfőbb törvényhozói hatalom a bírák és a Corona de Logu nevű testület kezében volt.

Az északnyugati terület királyságát Torresnak nevezték és a 11. századtól a 13. századig állt fenn. Ennek a Torres Királyságnak a címerét faragták a Szent Gabinus bazilika déli főkapujának két oldalára.

A bazilika délnyugati oldali apszisa közelében áll ez a négy oszlop. Mindegyiknek más és más oszlopfője van. Ez egy ókori triforium (oszlopos, építészeti díszítőelem) négy oszlopa, amelyet a 15. században építettek a templomhoz, majd később elbontottak.

Az egyiken itt is a Torres Királyság címere van

A Siseri-hegy Putifigari falu határához tartozik. Ugyan nem ez Szardínia legszebb vidéke, de itt található Domus de Janas S'Incantu, ami talán a legjobb állapotban megmaradt prenuragikus temetkezési hely a szigeten. Bár tudtuk, hogy újabb kutatások és rekonstrukciós munkák folynak a helyszínen, mégis megpróbáltunk bejutni. A munkálatok határideje 2024. június 21-e volt, azonban 2025 nyarán ez a zárt kapu fogadott minket.

A Siseri-hegyen több jó állapotú ősi temetkezési hely maradt fenn, amelyek közül az egyszerűbbek a hegygerinc közelében találhatóak, azonban a legszebb, a Kr.e.3200-2600 között, több mint ezer évvel a nuraghék kora előtt készült sírkamra a völgyben épült. Szóval átmásztunk a kerítésen és jó sokat gyalogoltunk a Siseri-hegy alatti völgy felé.

Már jó előre rákészültünk a nagyszerű látványra. A kb. 5000 éves sír az ősi hipogeikus (föld alatti) temetkezés mondhatni legszebb példája Szardínián. A Szardínián élő, az újkőkorból a kalkolitikum korába érkező őslakosok a halottkultusz kialakulása során kezdtek el barlangokba, kőbe vájt üregekbe, majd épített sírkamrákba temetkezni.

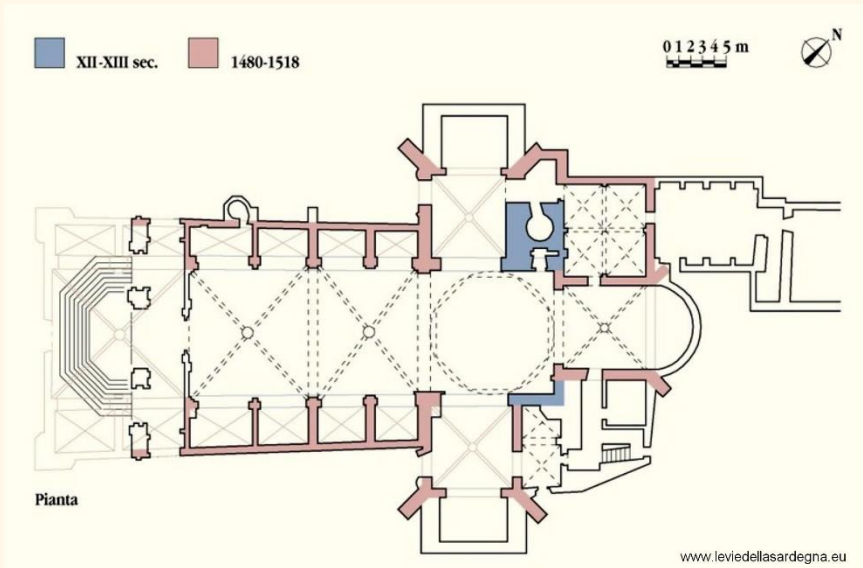

Minden igyekezetünk ellenére, csak ezt találtuk. A munkák befejezése csúszik, a sírkamra lejárátát napelemes kamera őrzi.

Sebaj, gondoltuk úgyis Sassariba vitték a legszebb leleteket, elmentünk tehát megnézni a város híres múzeumának, a Museo Nazionale G. A. Sannának gazdag gyűjteményét. Sajnos itt sem jártunk sikerrel. A múzeum felújítási munkái itt is elhúzódtak, az épület zárva volt, csak a kertészek dolgoztak. Belestünk az 1973-ra elkészült modern épületszárny ablakán, de csak az építkezés nyomait láttuk, a kiállítások ideiglenesen szüneteltek.

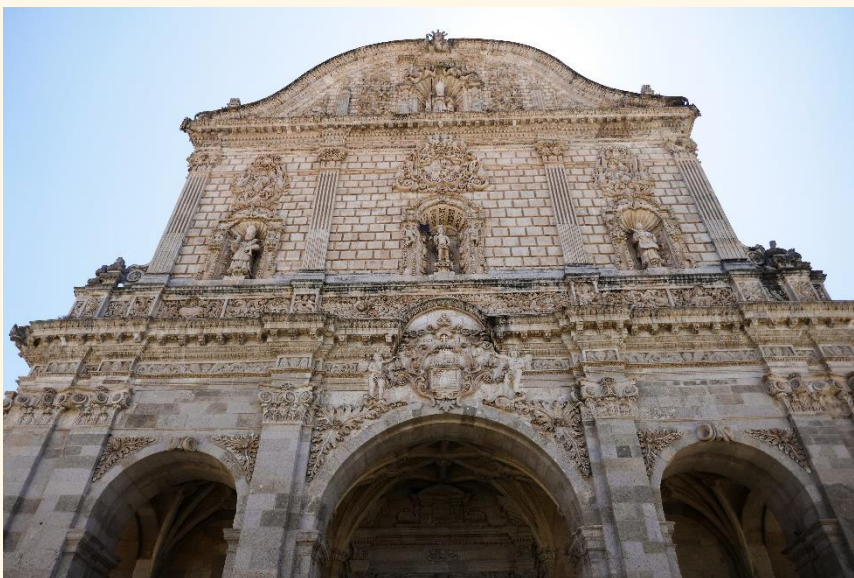
Szomorúan sétáltunk tovább Sassari történelmi központja felé, hogy meglátogassuk a középkori alapokra épült, de később többször kiegészített Cattedrale di San Nicola székesegyházat. Az eredetileg a 12. században épült plébániatemplom 1441-ben kapott székesegyházi rangot, amikor Porto Torresből ide helyezték át a püspöki székhelyet.

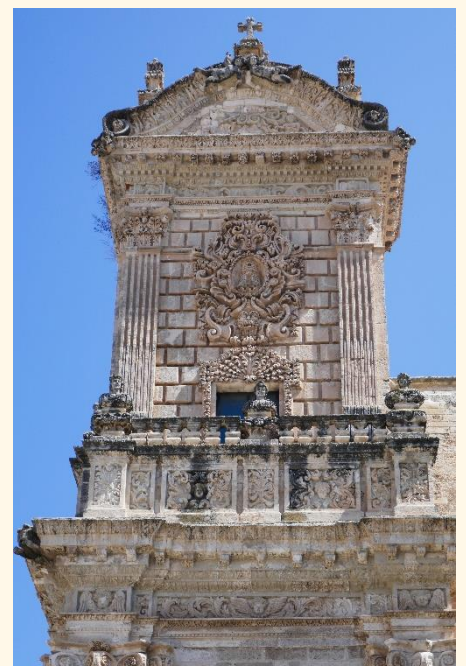
A San Nicola nevét a Dél-törökországi Myra városának 3. századi püspökéről, Szent Miklósról kapta, aki nem más, mint a jól ismert Mikulás. Erekléjét 1087 körül a Dél-olaszországi Bari városába hozták, így Bari Szent Miklós néven is ismerik. Hogy mikor került Lappföldre, azt viszont nem tudom. Sassari temploma a 12. századtól a 18. századig több átépítésen esett át, sőt időközben egy részét statikai problémák miatt le is bontották.

A 12. században épült harangtorony a főhajó szentélye mellett magasodik. Kis kupolás felső részét a 18. században építették a tetejére.

A San Nicola több építészeti stílus elemeit őrzi, de a leglátványosabb része az errefelé szinte egyedülállóan gazdag díszítésű barokk homlokzata, amelynek építését a 18. században fejezték be.

A nyitott előcsarnokként hozzáépített barokk homlokzat déli oldala

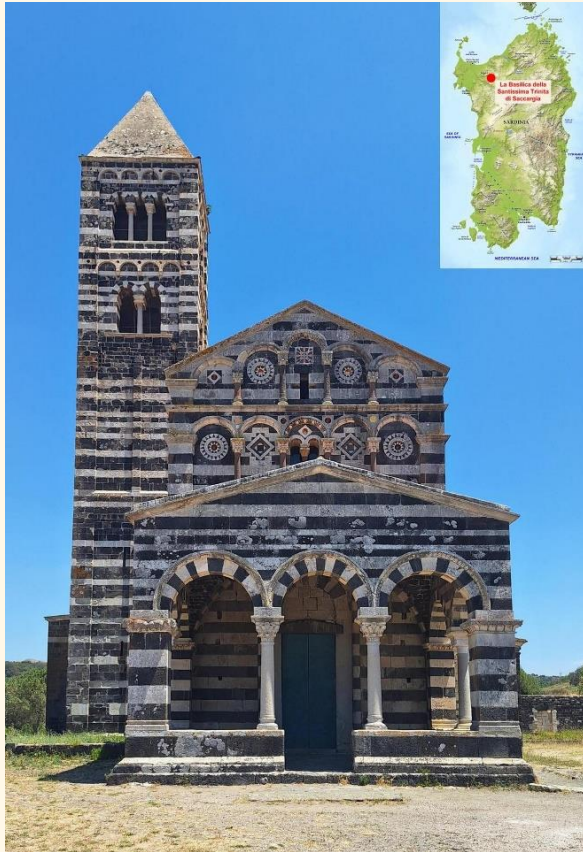
A templom déli oldalkápolnája. A San Nicola belső terei nem különösebben megnyerőek. Amiért mégis érdemes meglátogatni, az az évszázadok alatti építkezések harmonikusan összeillesztett stíluselemeinek látványa.

A templomba nem a főkapun, hanem a harangtorony melletti kisebb kapun át lehet bejutni, aminek a közelében az északi sekrestyében és a hozzá kapcsolt helyiségekben egyházi kegytárgyak kiállítását rendezték be.

Sassari óvárosában különösen nehéz parkolóhelyet találni. Hosszas keresés után végül a Piazza Fiume alatti mélygarázsban tudtunk megállni. Innen indultunk a múzeum és a San Nicola felé a hangulatos utcákon sétálva. Útközben találtunk pár jó fagyizót is.

8 Sassariból a Basilica della Santissima Trinità di Saccargia csodás középkori templomához autóztunk. A Szardínia északnyugati területén létezett Torres királyságnak, vagy judikátusnak a bírása rendelte el a fekete bazaltból és fehér mészkőből épült templom felépítését. A templomot és a mellé épített rendházat 1116-ban fejezték be, de a tornyot és a templom elé épített narthexet (oszlopos előcsarnokot) pisai és luccai építőmesterek néhány évvel később fejezték be.

Az egyhajós templom keleti oldalához háromapszisos kereszthajót építettek. A déli oldalon épült meg a kamalduli szerzetesek rendháza, amely mára csak romjaiban maradt ránk. Az egykori monostortól kissé távolabb van egy kellemes büfé. Annak árnyékában pihegve készítettük ezt a képet.

A templom keleti homlokzata a három apszissal.

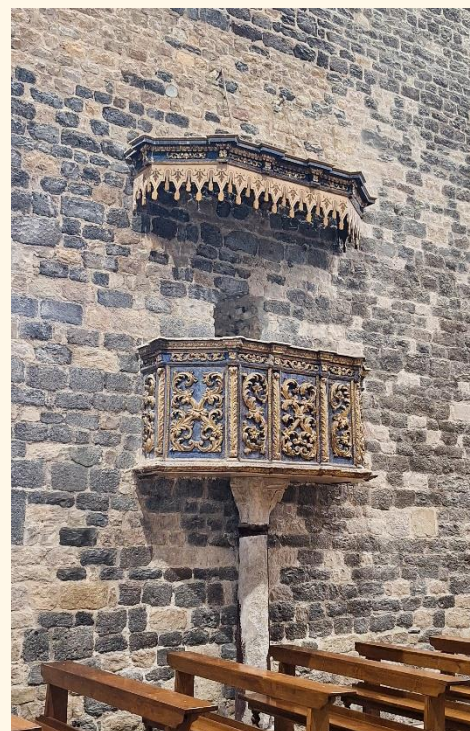
A templom középső apszisában szinte sértetlenül maradt fenn egész Szardínia legszebb középkori freskója.

Nézzük meg kicsit közelebbről! A három részre osztott freskó legfelső részén az áldást osztó Jézus áll angyaloktól körülvéve. A középső sávban az imádkozó Szűz Mária mellett állnak az apostolok és Szent Pál. Az alsó részen több bibliai jelenetet ábrázolt a művész. Megjelenik az utolsó vacsora, Júdás csókja, a keresztre feszítés, a sírhatétel és a „Descensus in Limbo” eseménye, amikor Jézus a keresztre feszítés és a feltámadás között alászállt a holtak birodalmába, ahol kiszabadította az ószövetségi pátriárkákat és prófétákat. A lenyűgözően szép művet ismeretlen olasz mester festette a 12. század végén.

Az egyszerű templomhajó, felette a nyitott fafödémrel és ácsszerkezettel. A közepén függönnyel takart ajtón lehet(ne) belépni a narthexből a templomba, de az érdeklődők részére a déli oldalon, az egykori monostor felőli ajtó van nyitva. Itt van a pénztár és az ajándékbolt is.

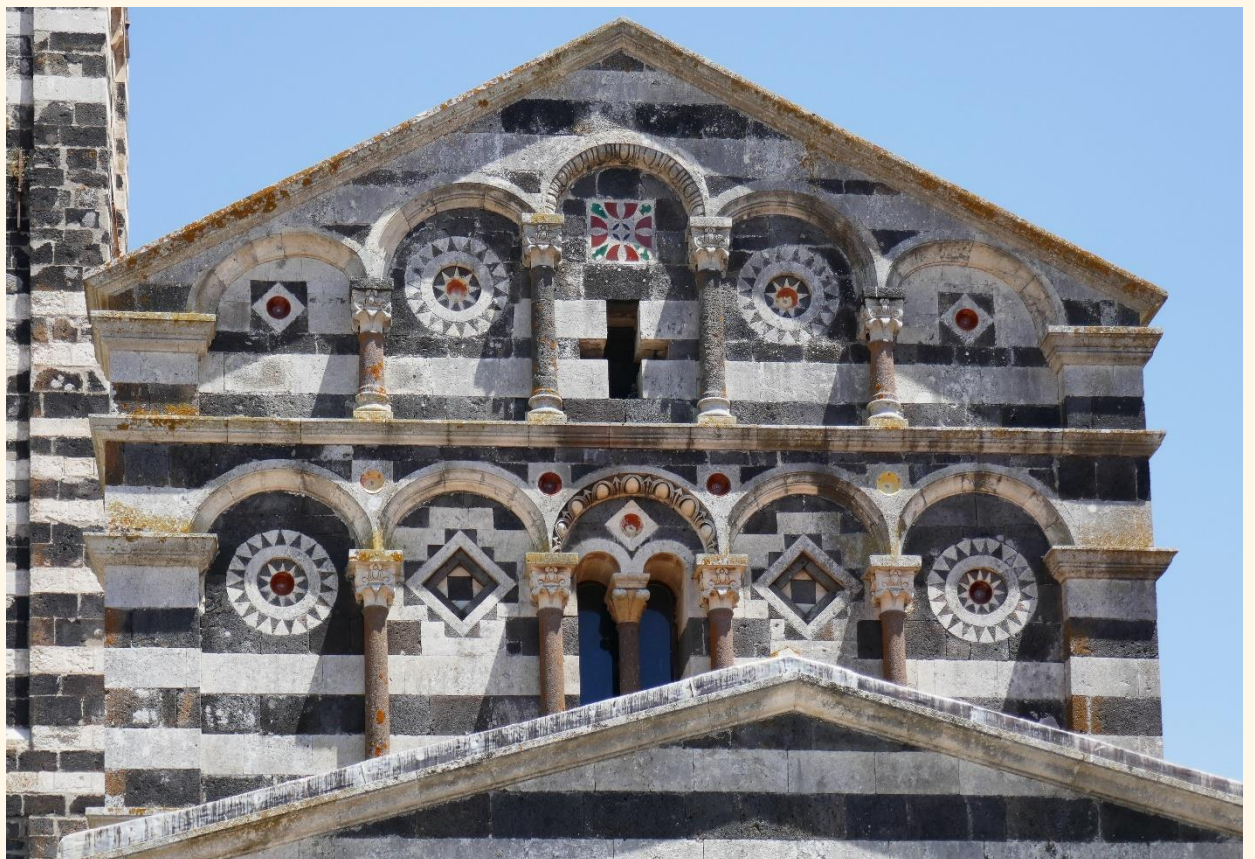
A templomhajó déli falához épített szószék jóval a középkor után készülhetett

Egy másik különleges alkotás is megtekinthető a Basilica della Santissima Trinità di Saccargia falán. A Katalóniában tanult Castelardo mester műhelyében, a 14/15. század fordulóján készült ez a fára festett több részes táblakép. Középen fent a Szentháromság, balra az Angyali Üdvözlés, jobbra a Királyok imádása. A középső két képen Keresztelő Szent János és más szentek, alul Jézus az apostolokkal és Szent Pállal. A fehér ragasztó lapokat feltehetően a restaurálók helyezték el a táblaképeken.

A Santissima Trinità nem sokkal építése után átalakításon és kibővítésen esett át. Ekkor megmagasították falait és új homlokzat épült, ekkor készült el a narthex és a harangtorony is. Az 1120-re elkészült munkálatok, így a megmagasított homlokzat díszítése is, feltehetően pisai mesterek munkáját dicséri.

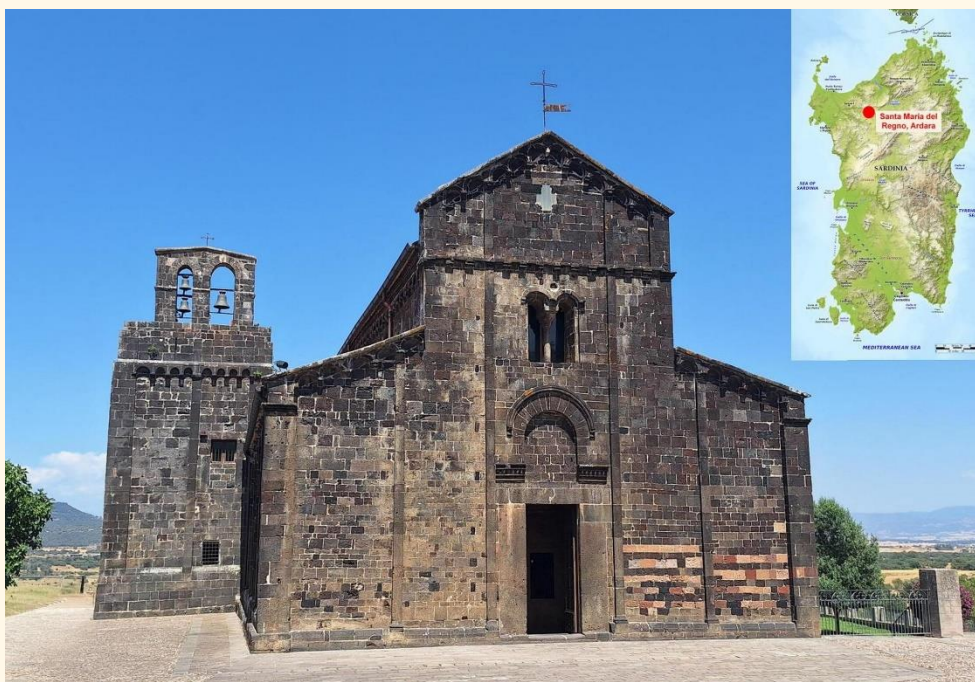
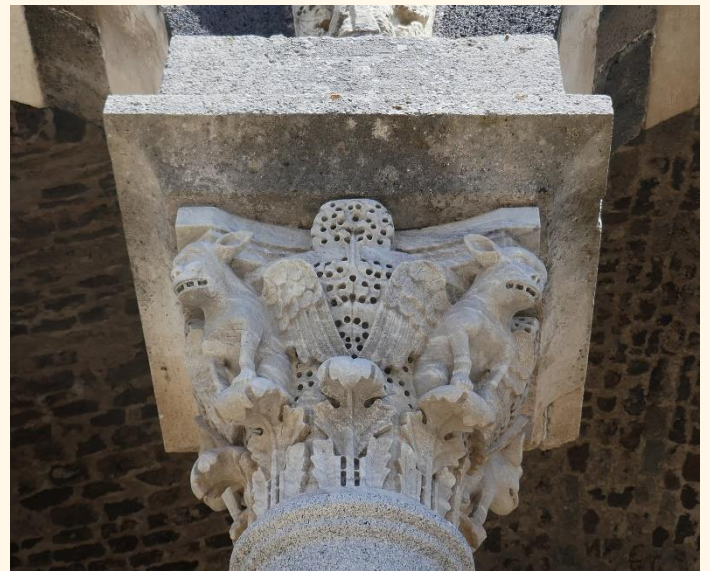

A szerzetesek kezdeményezte 1118-20 közötti építkezések során épült narthex oszlopfői. A bal oldali, fekvő tehenekkel díszített oszlopfő állítólag a templom korabeli nevére (Saccargia) utal, mert szárd nyelven a hasonló hangzású sa vacca arza kifejezés foltos tehenet jelent.

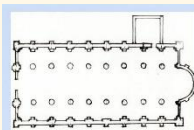
Kicsit közelebről a másik, szárnyas ördögöket ábrázoló oszlopfő.

Kis pihenő a kávézóban, majd tovább indultunk a mindössze 17 km-re levő Ardara kisvárosba, mert mindenképpen meg akartuk nézni a Santa Maria del Regno templom egyedülálló poliptichonját, a sok festett fatáblából álló oltárképét.

Ardara csendes kisvárosában ki kellett várnunk a szieszta végét, csak ezután érkezett meg a templom kulcsát őrző hölgy.

A Santa Maria del Regno templomot a közelében állt várral együtt a Torres királyság, vagy judikátus bírása építtette a 11. században. A szardíniai középkori judikátusok bírása sokkal több volt ítélkező személynél, valójában ezek a bírák gyakorolták a hatalmat a négy judikátusban, nem pedig a megválasztott, névleges hatalommal bíró „királyok”. A Santa Maria del Regno eredetileg a ma már csak romjaiban létező várhoz tartozó templomként épült. Ezt a templomot is pisai mesterek építették, főként bazaltból. A négy judikátus különböző idegen befolyás alatt állt ebben a korban, így a Torres judikátus patrónusa az akkoriban ereje teljében levő Pisai Köztársaság volt, ezért dolgozott errefelé oly sok pisai építőmester.

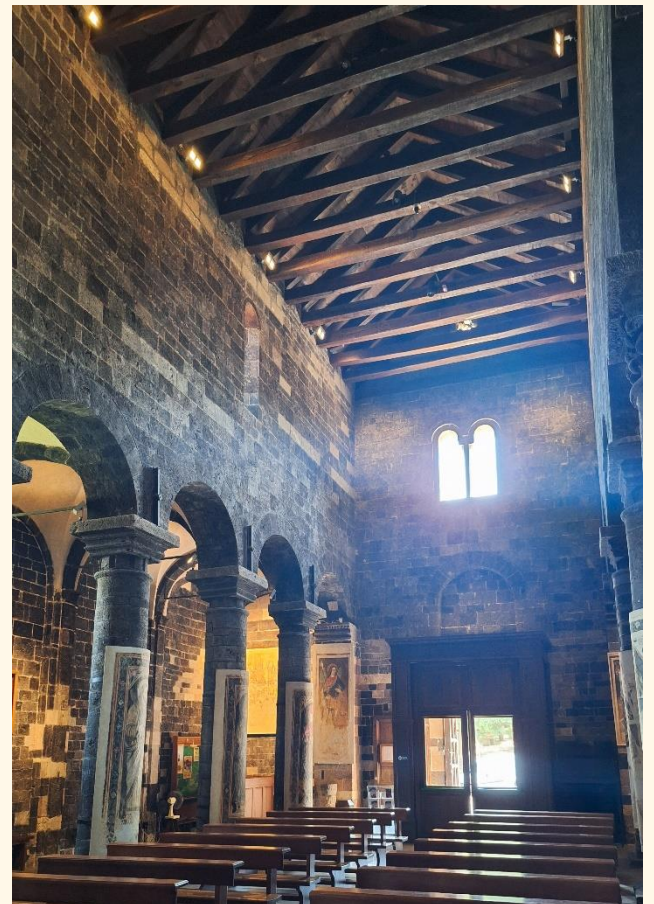
És íme, az oltár mögött álló több festett fatáblából összeállított poliptichon. A maga nemében ez a csodálatos alkotás a legnagyobb és talán a legszebb egész Szardínián. Az összeállítást 1515-re keltezik, sajnos alkotójának kilétét nem sikerült kiderítenem.

Az oltár fölötti fülkében a Nostra Signora del Regno (Miasszonyunk) fából faragott szobra áll, karján a gyermekkel.

A hatalmas képcsoport főleg Szűz Mária életének eseményeit ábrázolja, de a képeken megjelenik sok más szent és próféta is.

A három hajós Santa Maria del Regno középső hajója a kor szokásának megfelelően nyitott faszervezetű tetőzettel készült, míg a két alacsonyabb oldalhajót keresztboltozatokkal fedték le.

A jobb oldali mellékhajó oszlopai közé szószéket építettek a 17. században

A templomban kiállított 17. századi festmény az utolsó vacsorát, Júdás csókját és a passió jeleneteit mutatja.

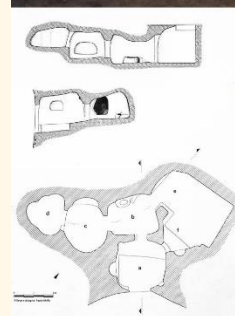
A Santa Maria del Regno jobb oldali mellékhajójában lehet megtekinteni ezt az üvegekoporsót.

Sedini városának déli részén magasodik ez a szikla a kanyargó út fölé. Valamikor a Kr.e. 4-3. évezredben a puha kőzetbe vájták temetkezési kamráikat az ősi szardíniaiak. A Szikla (La Rocca) belső helyiségeit az eltelt évezredek során többször átalakították, volt itt később lakás és börtön is. Jelenleg kis múzeum működik benne, ahol meglehetősen lehet tekinteni az ősi sírfülkék kevés megmaradt részét, de főként néprajzi és helytörténeti kiállítás van berendezve.

A La Rocca melletti kis házban van a pénztár és a szerény ajándéküzlet

Fogalmunk sincs, hogy az 5000 évvel ezelőtt élt emberek hogyan nevezték az ilyen temetkezési helyeket, de ma összefoglaló néven Domus de Janas, vagyis Tündérek Háza néven emlegetik mindet. A La Roccába vájt temetkezési kamrák egy része ma is látható, a helyiségek összefüggéseit a mellékelt rajzról lehet leolvasni.

Az egyik, egykor lakássá alakított helyiségben van ez a kis néprajzi bemutató

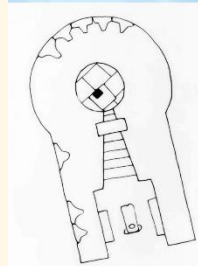
Fel lehet mászni a szikla tetejére, ahonnan szép kilátás a környékre

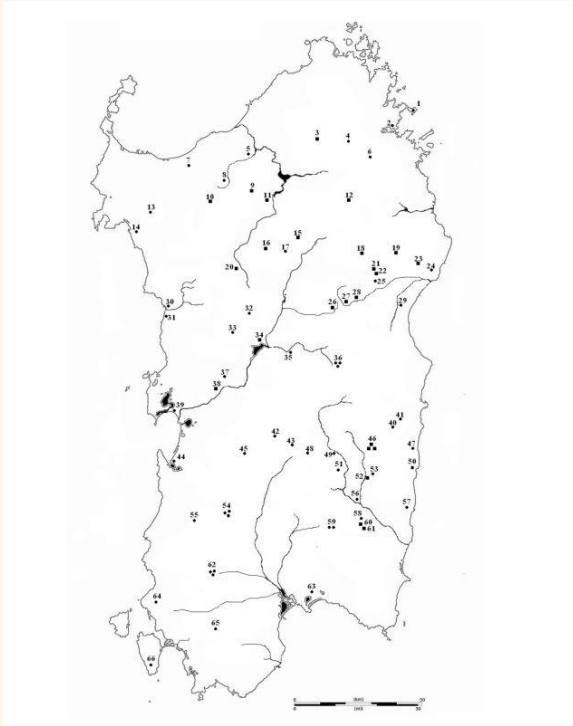

Egy kanyargós, keskeny úton le lehet hajtani a La Rocca alá, ha valaki kíváncsi erre a látványra.

Néhány faluval odébb, Perfugasban meglátogattuk az ősi kultuszhelyek egy másik formáját, a híres szent kutak egyikét. Ez a földbe mélyített kút a háttérben látható facsoport helyén egykor állt nuraghéhoz tartozott.

A kútát 1923-ban találták meg Domenico Canopoli helyi gazdálkodó birtokán, ezért kapta a Pozzi Sacro del Predio Canopoli nevet. A kút fontos műemlék, de kevésbé látogatott. A kapura kitett táblán levő telefonszámot kell hívogatni, majd egy idő után előkerül a kulcsos hölgy. (persze van belépődíj is)

Ahogy a térkép mutatja, Szardínián kb. 66, a nurági korban épült Szent Kút maradványait lehet fellelni. Néhányat mi is meglátogattunk. Ezeket a kutakat különböző formában és építészeti kialakítással építették meg a Kr.e. 1200 és 750 közötti időkben. Legtöbbje földbe süllyesztve, kifinomult kőfaragó munkával készült, de akadnak egyszerűbb kivitelűek is. Ezek a kutak alapvetően nem háztartási célokat szolgáltak, amit a vízkultuszhoz kapcsolható leletek erősítenek meg. A Perfugasban talált leletek másolatai a falu kis múzeumában tekinthetők meg (telefonálgatás, várakozás...). A kutak megszentelt voltát bizonyítja még az is, hogy többet kerítőfállal vettek körül és a rájuk emelt egykori épületekben közösségi, és rituális összejöveteleket tarthattak a feltételezés szerint.

A szent kutakat alapvetően a helyben található kőfajtákból építették, azonban a vízkamra részére sok esetben távolról, akár 20 km-ről kellett elhozni a nagyobb vízzáróságú kőanyagot. A tholosnak nevezett méhkas formájú álboltozatos

felépítményeket (ahol volt ilyen) nagyjából ék alakú kövekből építették. Sík, vagy ívelt falak esetében a képen látható T formájúra faragott kőblokkokat alkalmazták, mint itt a Pozzi Sacro del Predio Canopoliesetében is láttuk.

A T blokkokból falazott lépcsős lejárát a Pozzi Sacro del Predio Canopoli vízkamrájához.

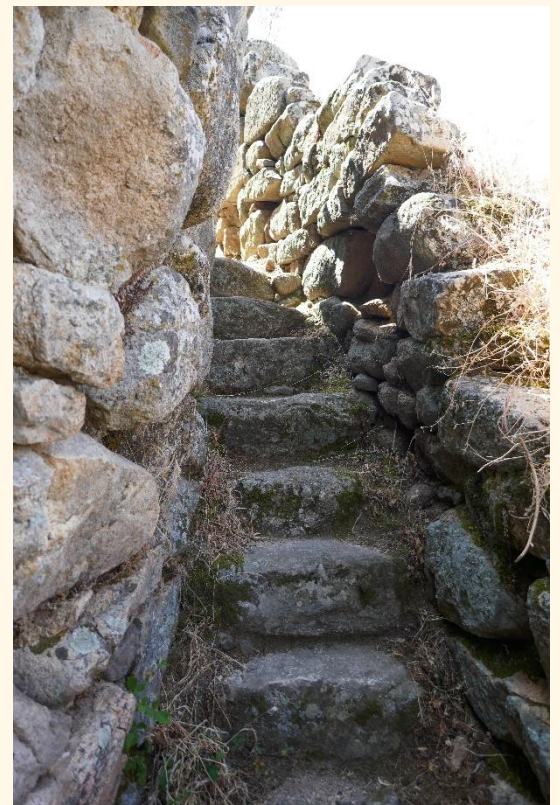

A Pozzi Sacro del Predio Canopoli kútban jelenleg nincsen víz, mert az idők során elapadtak a tápláló rétegvizek. A kutatók szerint a szent kutak esetében nem a víz minősége volt fontos, bár a melegvízű, vagy szénsavas forrásokat kerülték, hanem a hely kiválasztása. A rítusok megtartásához nem kellett kristálytisza forrásvíz, de mindig előnyben részesítették a mélyebb rétegekben található forrásokat.

Tovább utaztunk Buddusò község felé. A település közelében több ősi emlék van, amelyek közül a Nuraghe Lolla romjához igyekeztünk. Ezt a nuragét a Kr.e. 1200 és 900 között építették. A toronyépítmény körül itt is korabeli falu romjait tárták fel.

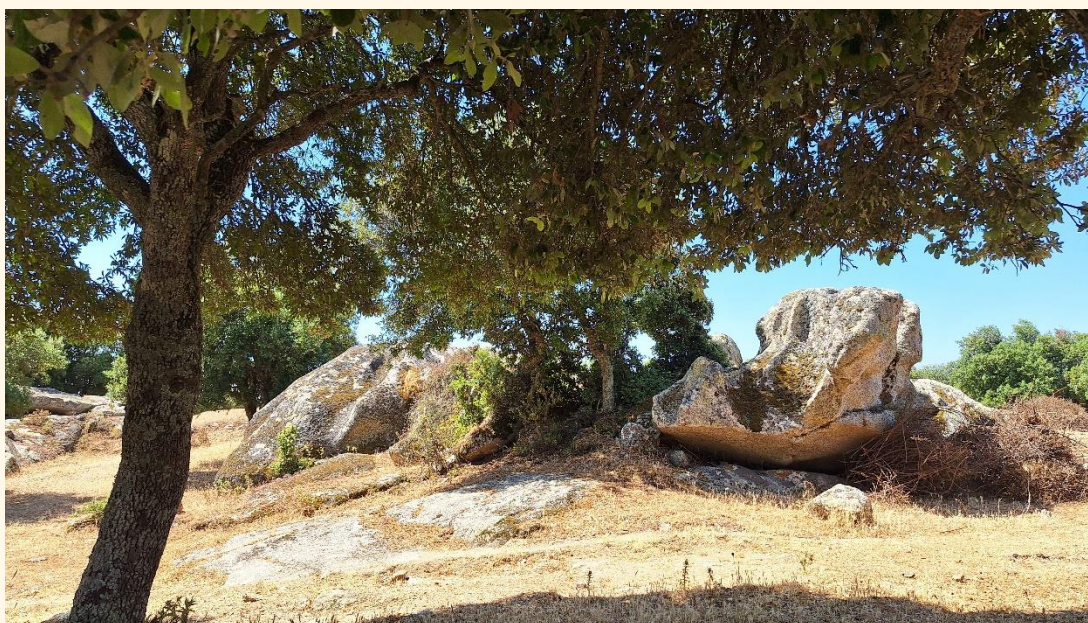

A Lolla Nuraghe oldalfolyosójának maradványa

A jelentősen lepusztult középső torony feljáró lépcsője

Ez itt a Nuraghe Lollo megmaradt legmagasabb része. Az 1990-es években a ásásokat végeztek a torony közelében és egy második bejáratot is feltártak a nuraghe jobb oldalán. Ez egy félkör alakú terembe vezet, körülbelül egy méterrel a jelenlegi talajszint alatt.

Érdeemes egy sétát tenni a Lollo nuraghe közelében. Errefelé hatalmas paratölgyligetek vannak és a különleges formájú sziklák is megérik a fáradságot.

A nuraghetól néhány lépésre van ez a kőfejtő, ahol az építőanyagot bányászták.

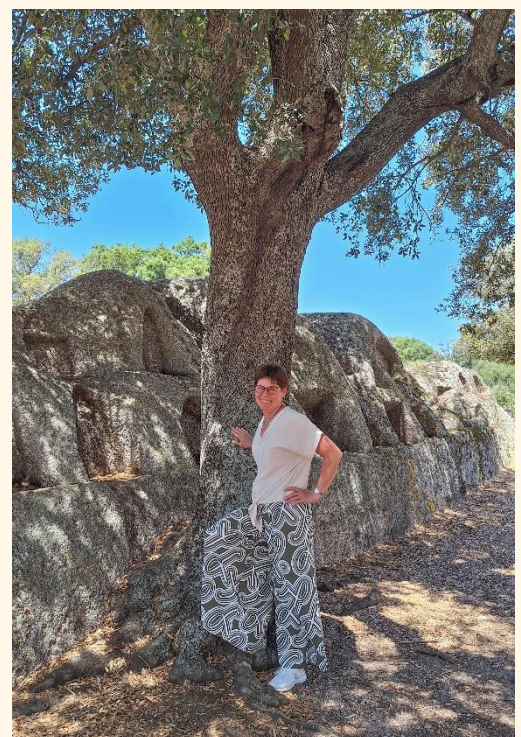

Oschiri központjában ez a falfestmény fogadja a látogatót. A város központjától kb. 2 km távolságban fekszik az Altare rupestre di Santo Stefano ősi romterülete és középkori temploma.

A különösen érdekes területen az újkőkori temetkezési üregek mellett máig megfejtetlen jelentésű geometrikus alakzatokkal borított sziklacsoport várja az elszánt látogatót. A kerítés persze zárva volt, ember sehol, csak néhány birka kódorgott a kiégett legelőn. Megint kerítést kellett másznunk.

A kaputól rövid gyalogút vezet az 1504-ben felszentelt Santo Stefano templomhoz, aminek közvetlen közelében tekinthetjük meg az őskori faragott sziklák csoportját. A nagy fa árnyékában szusszantunk egyet, majd körülnéztünk.

Ez a kb. 10 méter hosszú szikla a hely legérdekesebb különlegessége. A két sorban elrendezett 21 geometrikus fülke mellett számos kisebb bevéselt mélyedést is megfigyelhetünk a gránitsziklán, Bár az egész sziklát oltárnak nevezik, valójában ennek és a közelben álló hasonlóan faragott társainak a funkciója tisztázatlan. A területen nem végeztek rendszeres ásatásokat.

A hosszú szikla fölött, 10-20 m távolságban hasonlóan faragott kisebb sziklákat találunk.

Egyesek valamiféle naptárnak tartják ezt a 12+1 kör alakú bemélyedést a közepen mélyebbre faragott kör alakú üreg körül.

A közelben emelkednek azok a sziklacsoportok, amelyekbe az újkőkori és kalkolitikum kori emberek több temetkezési üreget faragtak.

Íme az egyik Domus de Janas, a Kr.e. 3500-2700 közötti időben készülhetett

És egy másik sírűreg, amely úgy 100 m-re nyugatra van a Santo Stefano templomtól.

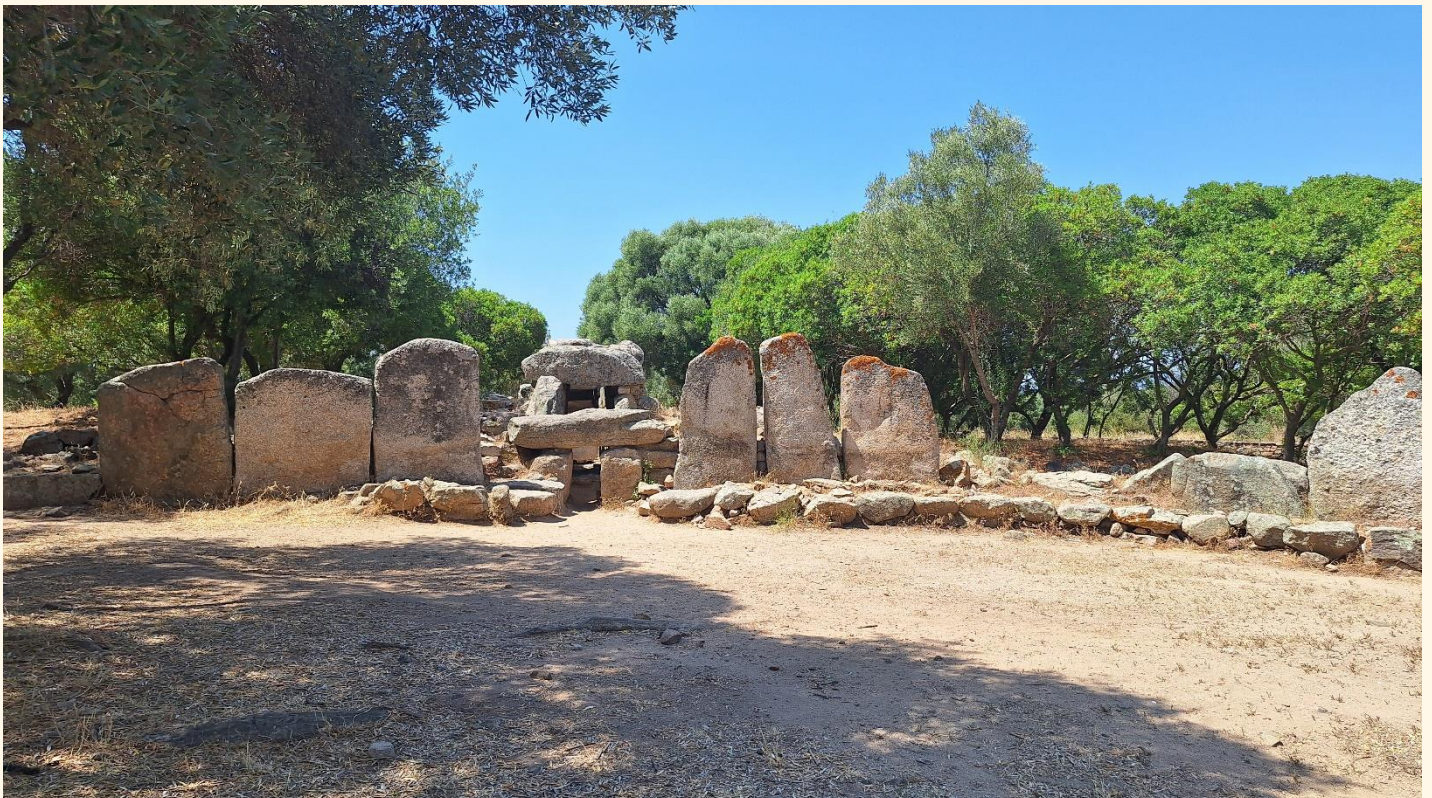

A Santo Stefano építését 1492-ben kezdték és 1504-ben fejezték be. A templom zárva volt, így csak a leírásokból tudom, hogy egyhajós és fafödémmel építették.

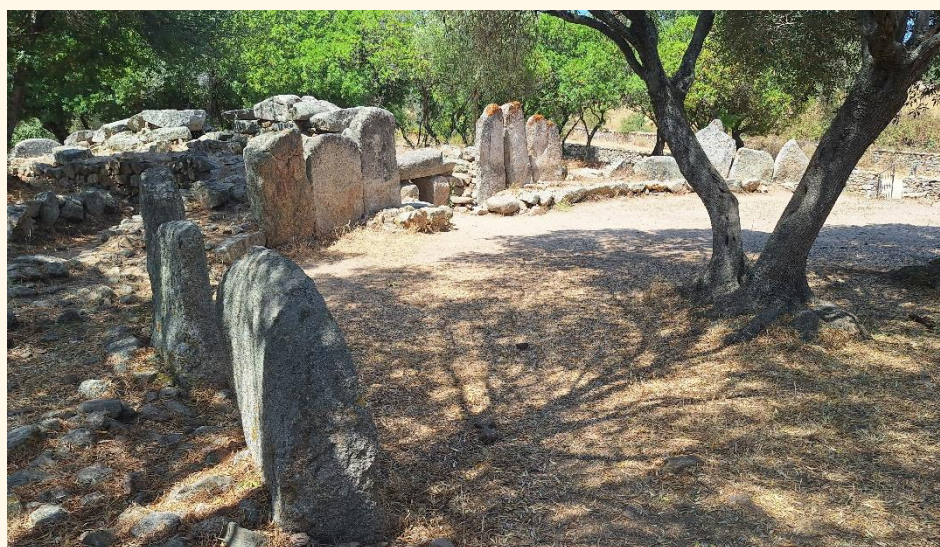
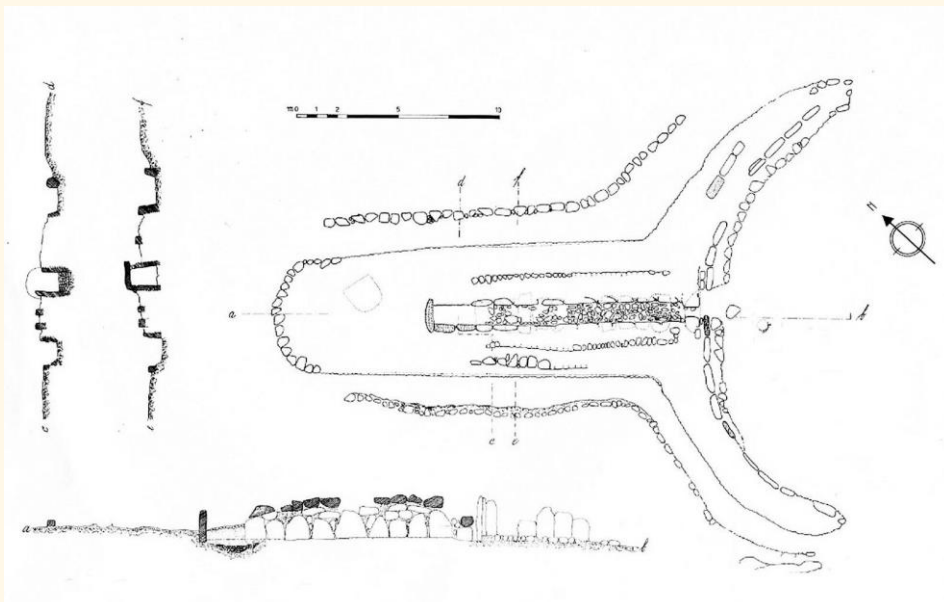

Ez a kép már az Olbia közelében, a nurági korban épített temetkezési hely, a Su Mont'e s'Abbe közepén készült. A fák fölött az Olbiából felszálló repülő emelkedik a magasba.

A Tomba dei Gigantinak (Óriások Sírjának) nevezett kollektív sírok szerte Szardínián fellelhetők, sok közülük meglepően jó állapotban van. A képen közben a nézőre merőlegesen húzódik a hatalmas kőlapokból a nuragi kultúra első szakaszában (Kr.e. 1800 körül) épített 28 m hosszú sírkamra. Később, a Kr.e. 1500 táján egészítették ki a félkörben felállított kőlapokkal, amely íve előtt tartották a halotti szertartásokat. Bár a középső, legmagasabb szélé itt hiányzik, a látvány így is lenyűgöző.

A Su Mont'e s'Abbe temetkezési komplexumot az 1960-as években tárták fel, ez a felmérési rajz és a metszetek is akkor készülhettek

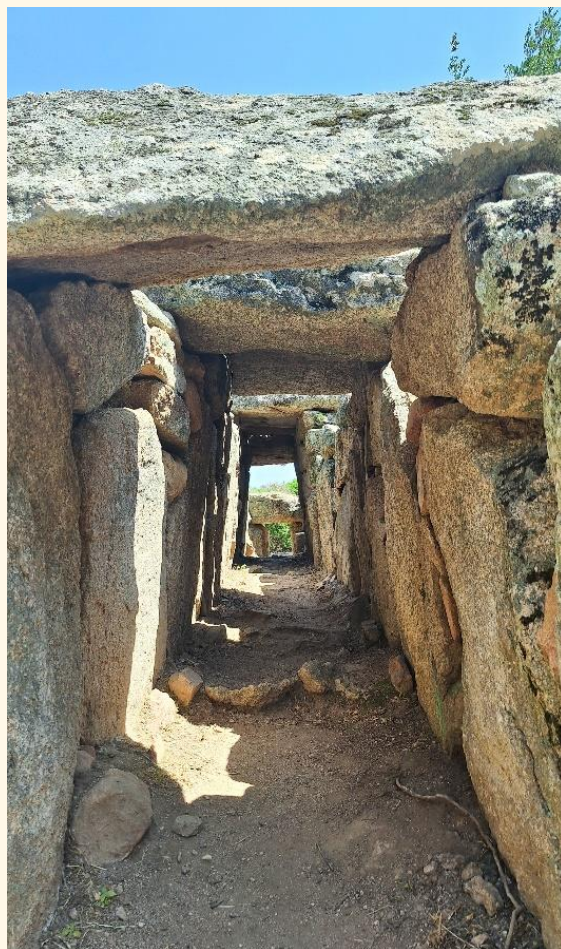

Ebből a nézetből jobban látszik a sztélékből épített kőív. Az úkőkor végén és a későbbi időszakban sok hasonló temetkezési helyet építettek Szardínián, főként a sziget tengertől távol eső területein. Ugyanebben a korszakban azonban épültek másfajta sírok is, például az északi Gallura területen látható nagyméretű, falazással kiegészített sziklaüregek.

A Su Mont'e s'Abbe hosszú sírkamrája mögött egy kis emelvényt építettek a turisták részére. Innen jól látni a sírkamra köré összehordott kövek csoportját. Valaha az egész sírfolyosót kövekkel és földdel fedték be.

A hosszú sírkamrát hatalmas kőlapokkal fedték be, amelyek közül az egyiket mindig elmozdították, ha újabb temetkezés történt.

Néhány napig az északi Gallura tartományban, San Teodoróban, a kedvelt nyaralóhelyen és környékén töltöttünk. Szállásunk tetőteraszáról nagyszerű kilátás nyílt az Isola Tavolara sziklás hegyvonulata felé.

Az egykori kis halászfalu ma a nyaralókból él, mindenféle szálláshelyekké alakított házakat látni

A parttól távol, egy dombon van a falu központja, ami estefelé megelevenedik. Ez itt éppen egy szokatlanul dekorált régiségbolt.

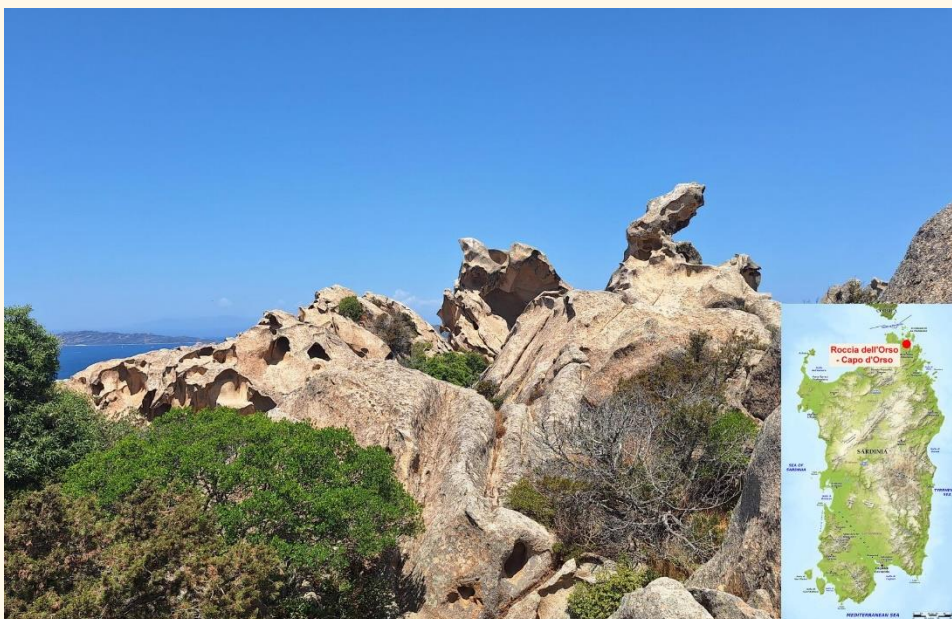
Ahogy közeledik a vacsoraidő, az emberek felsétálnak a tengerpartról, az árusok kitelepülnek, az éttermek megtelnek. Parkolóhely nincs, legjobb gyalogolni és az éttermek is zsúfoltak, legjobb előre helyet foglalni.

Késő este volt már, amikor visszaértünk a szállásunkra

Azért a hajnali napkeltenézés nem maradhatott el

San Teodoroból indultunk felfedezni a környéket. A Palau város közeli Capo d'Orso változatos alakúra kopott gránitszikláit sok látogatót vonzanak. A leghíresebb sziklacsoport alatt parkolót építettek és szépen kiépített sétaút vezet a tenger fölé emelkedő nevezetes Medvesziklához.

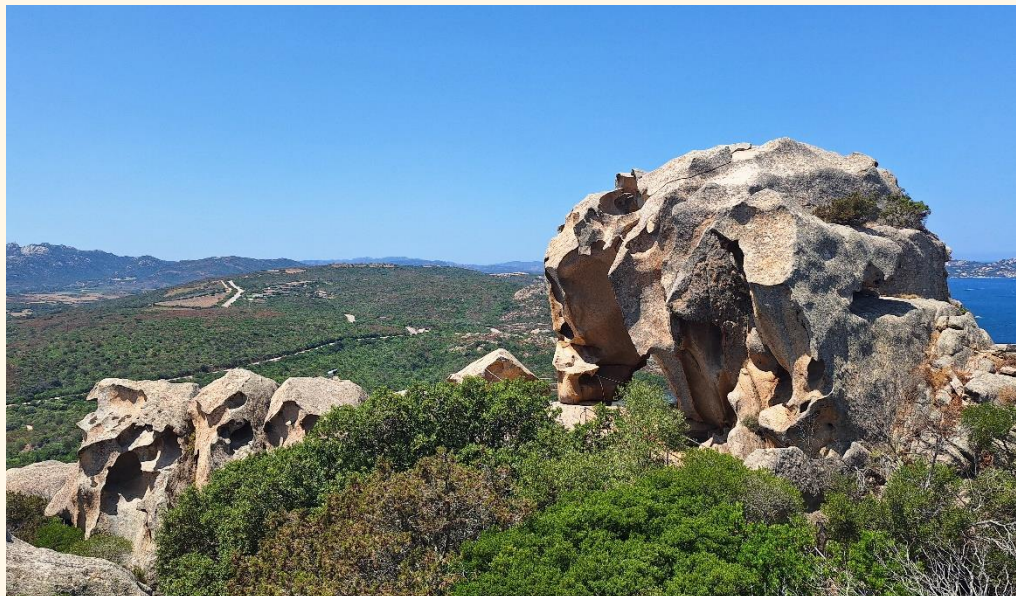
A felfelé vezető kaptatóról jól rálátni a La Maddalena újkori erődcsoport egyik tagjára, a Forte di Capo d'Orso-ra. Az erődcsoporttal később majd kissé bővebben is foglalkozom.

Micsoda sziklák!

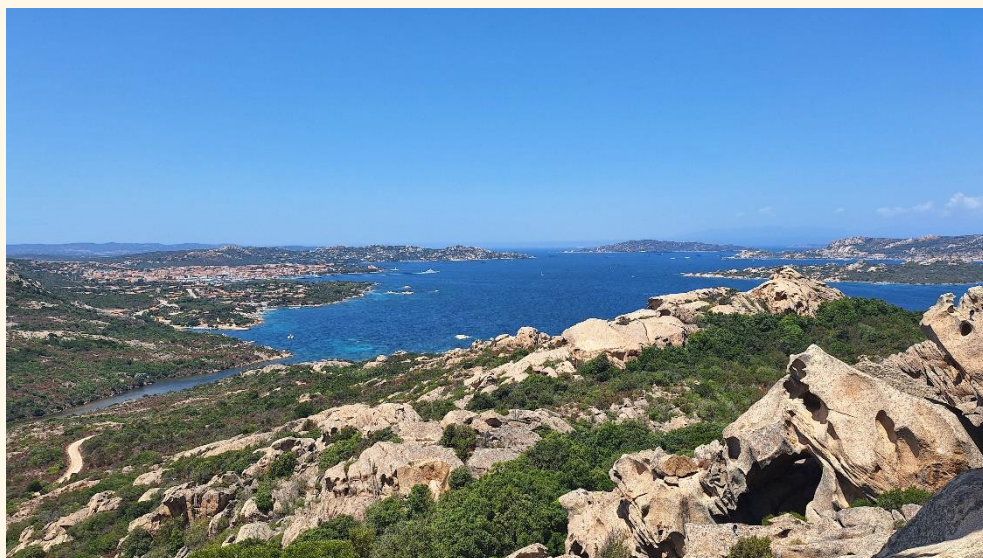
Fentről elénk tárul a Maddalena szigetecsoport egy része. Balra az Isola Santo Stefano, jobbra Caprera szigete. Fentről elénk tárul a Maddalena szigetecsoport egy része. Balra az Isola Santo Stefano, jobbra Caprera szigete. A sziget egy része Giuseppe Garibaldi tulajdona volt, ahol utolsó éveit töltötte és itt is halt meg 1882-ben.

Jobbra a nevezetes Roccia dell'Orso, a Medveszikla, hogy is mondjam, hátsó része. A kb. 300 millió éves, eső és szél koptatta gránitszikla mintegy 120 méterrel magasodik a tenger fölé.

A Medve lábai között van ez a kedvelt fényképezőhely.

A Medve hasa alól rálátni Palau városára, ahol fogalmas komp és sétahajó kikötő van.

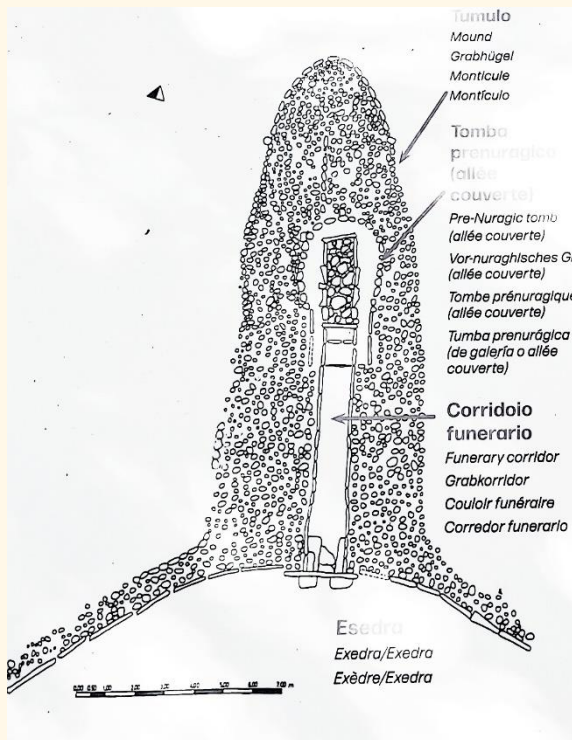
A Medvesziklától a szárazföld felé tekintve, a turistaút legmagasabb pontján áll ez a feltehetően második világháborús lövészbunker, vagy megfigyelő pont.

A prospektusokban és a neten látható teljes alakos Medveszikla képet a mezei turista nem tudja fotózni. A szikla környéke el van kordonozva, tehát nem lehet megfelelően eltávolodni a Medvétől. Az a gyanúm, hogy a legszebb képeket drónnal készítették. Ezt a fotót távolról, a sziklacsoport alatt elvezető útról készítettem.

A La Lolghi nevű csoportos temetkezési helyet a nuragikus korban, Kr.e.1800 és 1350 között több ütemben építették.

La Lolghi alaprajza mutatja, hogy a helyet, a később hozzáépült temetkezési folyosó végén lerekesztett részében, már jóval korábban, a Kr.e. 2100-1800 közötti időben is használták halottaik eltemetésére a prenuragikus népek. A későbbmegépített temetkezési folyosóba, a temetések során felülről megnyitott földemen keresztül engedték le a holttesteket. Magát a sírfolyosót kötörmelékkel kevert földből épített halom borította, ezért azt feltételezik, hogy a folyosó földemének egy részét fagerendákból készítették, hogy könnyebb legyen időnként felnyitni.

Az utolsó építési fázisban alakították ki a temetkezési folyosó elé félkörben felállított kőlapokból azt a teret, ahol a halottkultusz szertartásait végezték. A kőlap sor közepére állították fel a majd 4 méter magas, faragásokkal díszített sztélét, amelynek az alsó részére egy kisebb nyílást vágtak. Ezen a nyíláson át, amin legfeljebb négykézláb lehetett a

temetési folyosó felé bemászni, vitték be a halottak részére előkészített, főként étel és ital felajánlásokat. Ezt a kis nyílás közelében megtalált sok kerámia edény maradvány bizonyítja.

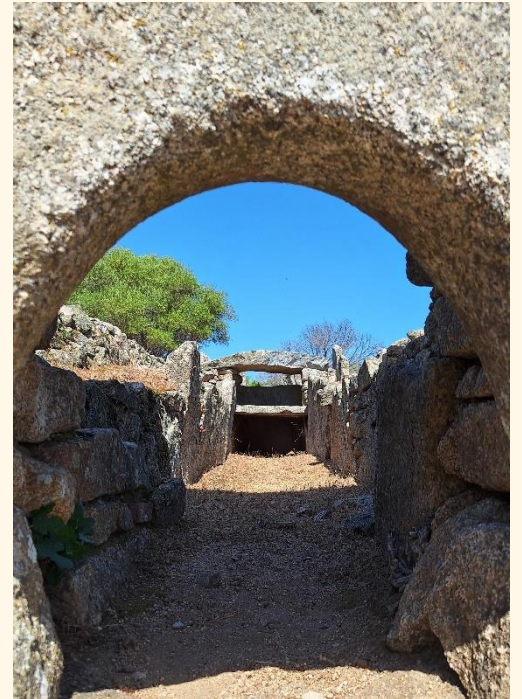

A temetkezési folyosó mai látképe. A bal oldali részt használták a nurági kor előtt.

A Tomba dei Giganti di Li Lolghi sírfolyosóját egykor beborító kőhalom maradványa

Letérdeltem és a szertartási ív közepén álló nagy sztélé nyílásán keresztül készítettem ezt a képet a temetkezési folyosóról.

Egy keveset tovább autóztunk, hogy megnézzük Prisgiona nuragi kori faluját és magát a Nuraghe La Prisgiona romját.

Ez a rajz mutatja, hogy mit látunk ma és milyen lehetett a Nuraghe La Prisgiona a Kr.e. 1400 és 790 közötti időkben errefelé

A Nuraghe La Prisgiona romja egy másik nézetből. Az előtérben a kör alakú tanácskozó épület fala. Valaha ezt is fából, ágakból és fűből-szalmából készült tető fedte. Itt gyűltek össze a közösség tekintélyes tagjai a tanácskozások idején. A ház közepén egy emelvény állt, ahol a tanácskozások során közösen elfogyasztott rituális italt tartalmazó edényt helyezték el.

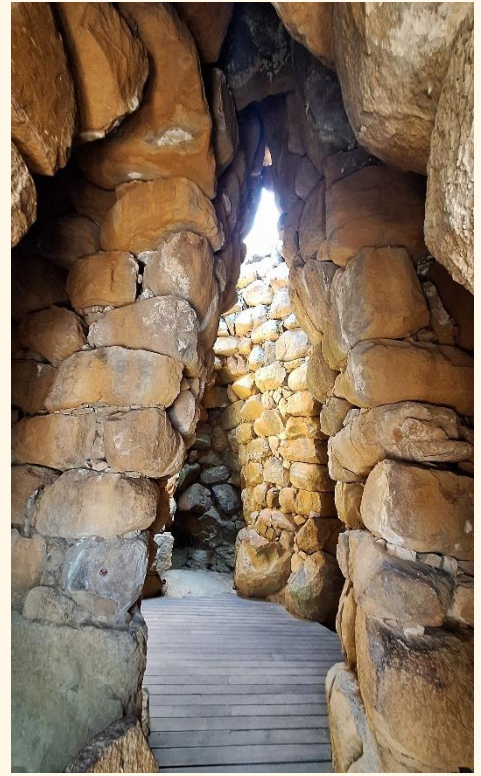
A Nuraghe La Prisgiona feltárt építményeinek összesített alaprajza. Ha a prenuragikus kort is beleszámítjuk, a nuragék bő ezer éven át tartó korszaka alatt a tornyok építése jelentős fejlődésen ment keresztül. A legegyszerűbb tornyoktól a 3-4 kiegészítő toronnyal és összetett belső folyosókkal épült nuraghe tornyokkal találkozhatunk. A Prisgiona alaprajza a középső nurage kor jellegzetességeit mutatja.

A nurage falu házainak falai

A Nuraghe La Prisgiona bejárata

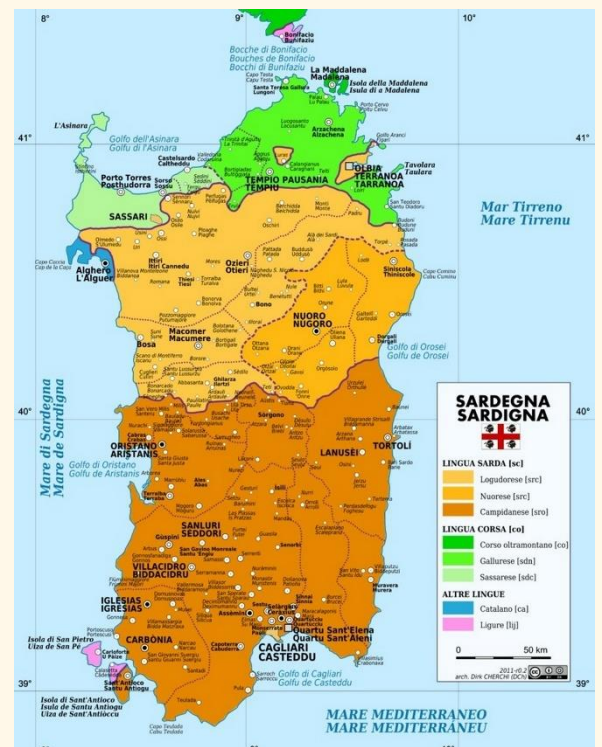

Belső átjáró a nuraghe tholosza felé

Nem messze a Nuraghe Prigionától nem messze látogatható meg a Tomba dei Giganti di Coddu Vecchju ősi temetőjének romja.

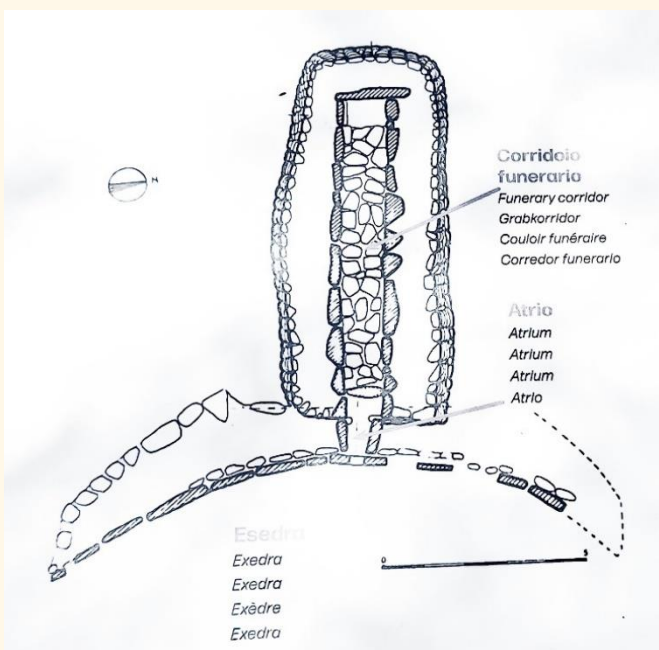
A Tomba dei Giganti di Coddu Vecchju helynév olaszul van, amit Tomba Dei Giganti Coddu 'Ecchju néven is említenek. A helyneveket Szardínián különböző helyben használatos nyelveken szokták feltüntetni (már esett szó az Algheróban használt algherese katalán nyelvjárásról). Ez a térkép a ma is használt szardíniai nyelveket, nyelvjárásokat mutatja kellő részletességgel. Bár manapság a szigeten gyakran használt a szárd nyelv valamelyik nyelvjárása, a közoktatásnak és a tömeges, főként a szárazföldi Olaszországból érkező turizmusnak köszönhetően alapvetően olaszul beszélnek.

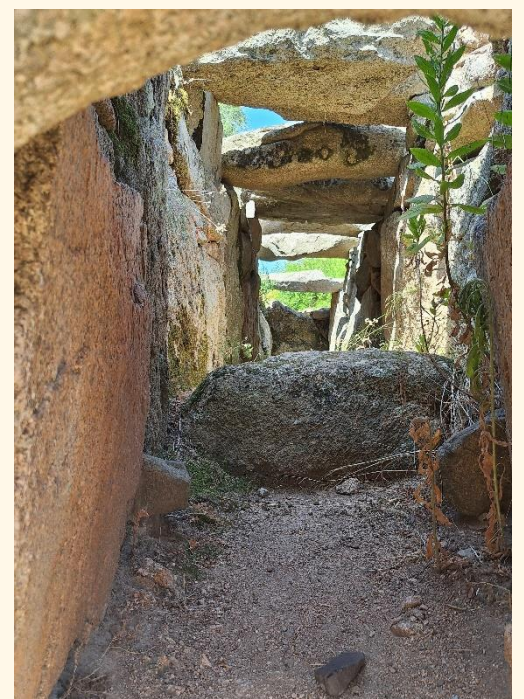

A Coddu Vechiu esetében s prenuragikus kori temetkezési helyet bővítették ki évszázadokkal később. A felállított sztélék sora a Kr.e. 1800-1600 közötti időben készült el.

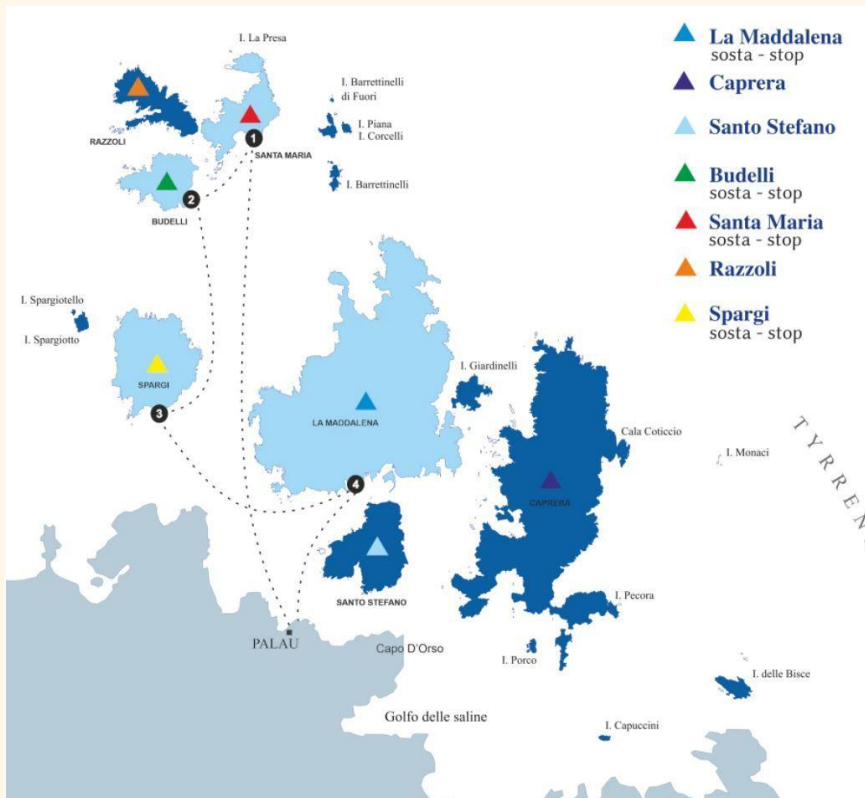
A temetkezési folyosót körülvevő kőfal valószínűleg késői rekonstrukció

A Prisgiona nurági faluhoz tartozó Coddu Vecchio közös temetkezési hely alaprajza

A Tomba dei Giganti di Coddu Vecchio temetkezési folyosója

Egynapos hajókirándulásokat szerveznek a Szardínia északi csücskénél levő Maddalena-szigetcsoport szigetei közé. Palau forgalmas kikötőjéből indulnak a hajók a kora délelőttől késő délutánig tartó körutakra. A mi választott Lady Lunánk a térképen követhető úton haladt. A tenger valóban szép és néhány helyen még fürödni is tudtunk. Valójában ezt a napot egy kis lazításra szántuk két romkereső túra közé beillesztve.

A Lady Lunára csak egy-két nappal az indulás előtt vettünk jegyet a neten, bár a kikötőben is kaptunk volna. A hajó kényelmes és nem is volt teljesen tele. A jegy árában pedig benne volt egy ebéd is.

Ezzel a gumicsónakkal kellett volna kimenteni minket, ha a vízbe pottyannunk.

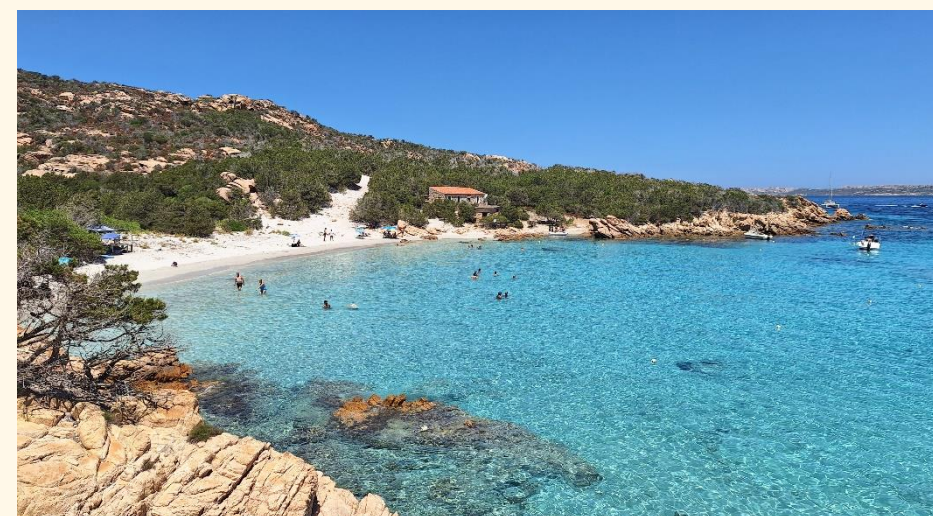
Ahol a sziklás part miatt nem lehet kikötni, ott arra buzdítják a turistákat, hogy a hajóról ugorjanak vízbe. Már akinek van ehhez kedve...

A sziklás szigeteken csak az errefelé megszokott cserjés mediterrán növényzet tenyészik, de a tenger hívogatóan kék és kellemesen langyos, legalábbis júliusban.

Kikötéskor legfeljebb egy kis fürdőzésre van idő, nagyon nem lehet kóborolni a szigeteken, pedig több helyre szívesen elgyalogoltam volna. Ugyanis a francia hódítástól rettegő szardíniaiak és olaszok több tucat erődből álló védelmi rendszert építettek fel a szigeteken a 18-19. században. Bizony Korzika közel van és ott 1769-től már a franciák voltak az urak.

A Spargi sziget öblének homokos partján pihentünk vagy egy óra hosszan. Errefelé nincsen büfé vagy kávézó, legjobb, ha viszünk magunkkal egy kis innivalót.

Az északi Santa Maria sziget strandja. A belépés ingyenes, de itt sincsenek üzletek, vagy büfék.

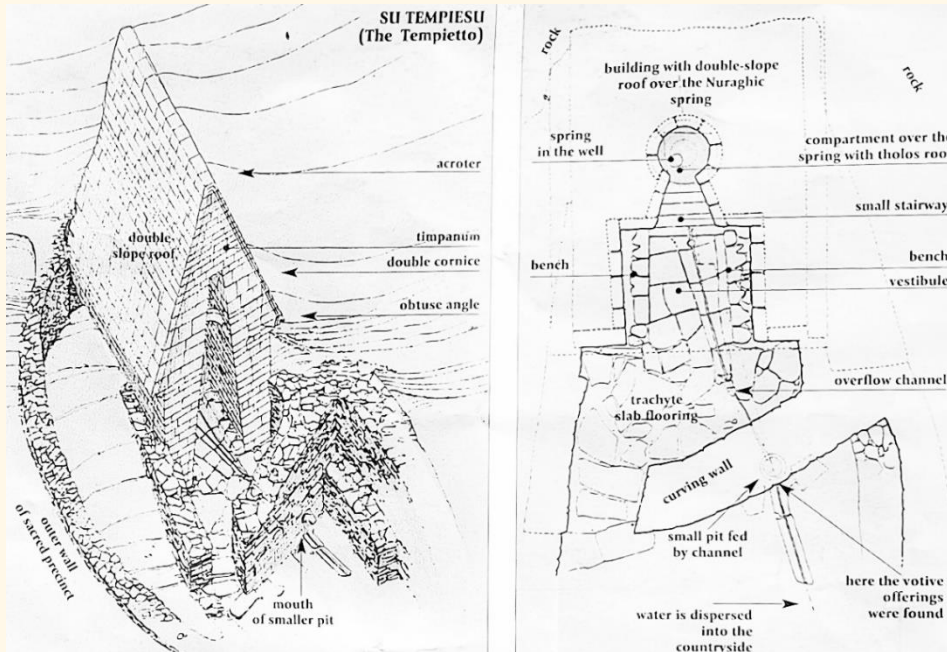

Az északi Santa Maria sziget strandja. A belépés ingyenes, de itt sincsenek üzletek, vagy büfék. Visszafelé még megálltunk La Maddalena szigeténél egy rövid part menti sétára.

Ez a kép már máshol, San Teodorótól jóval délebbre, Santa Lucia közelében készült. Itt a tenger közvetlen közelében néhol tavacskává szélesedve kanyarog a homokdűnék között a Rio di Siniscola.

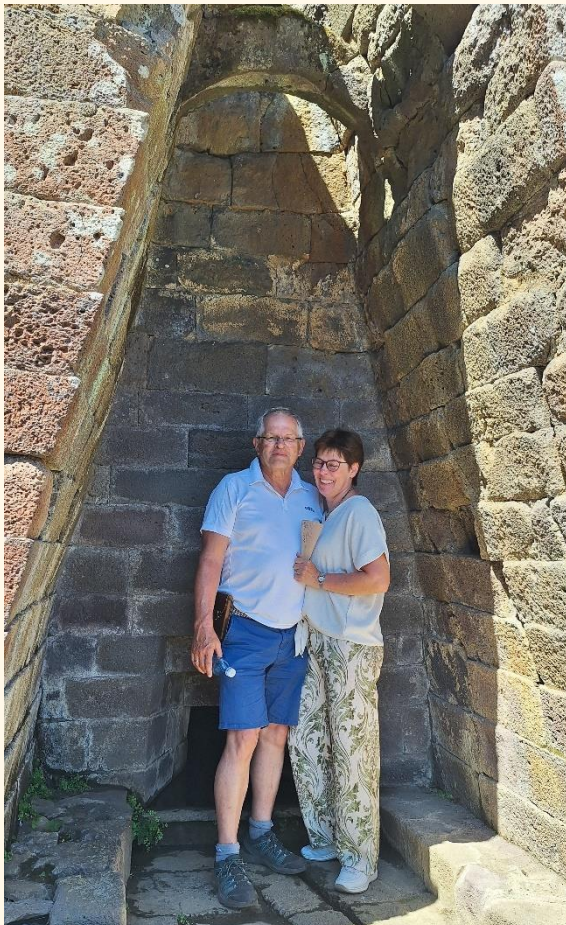
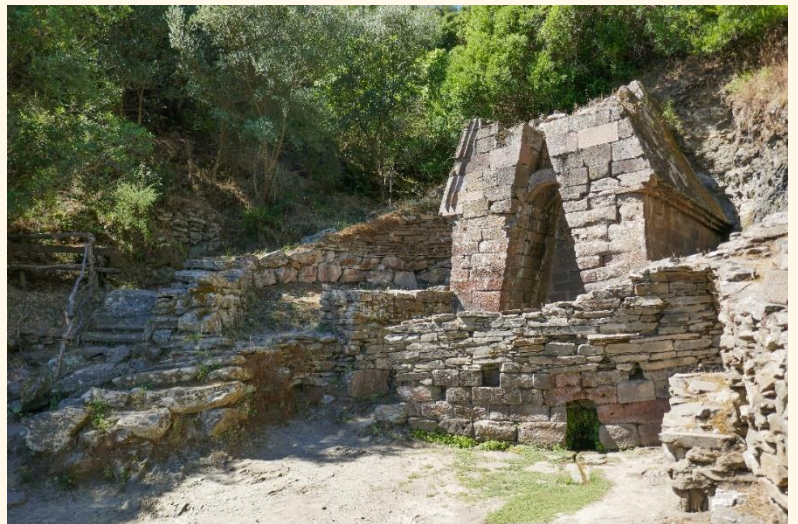

A Rio di Siniscola folyócskától néhány méterre, a dűne másik oldalán, a Spiaggia sa Petra Ruja homokos fövényén is strandoltunk. Távolban a kicsi Santa Lucia falu házai és persze egy szaracén torony, a Santa Lucia őrtorony vigyázza a partot.

A Su Tempiesu alaprajza és rekonstrukciós rajza. A forrás fölötti szentélyt messziről ideszállított vulkánikus kőzetből, trachitból és bazaltból építették. A forráshoz a négyszögletes előtérből néhány lépcső vezet le, a túlfolyó víz részére kis elvezető csatornát készítettek a nurági emberek. Magát a forrás fölötti teret álboltozatos tholos fedte.

A szentély épületét simára csiszolt kőtömbökből álló meredek tetőzet fedte. A tető csúcsára, a gerincre, tizenkét szakrális jelentőségű bronz kardot állítottak az egykori építők. A kardokat a kőbe fúrt lyukakba öntött ólommal rögzítették.

A forráshoz vezető kis előtér mindkét oldalára kőpadot építettek.

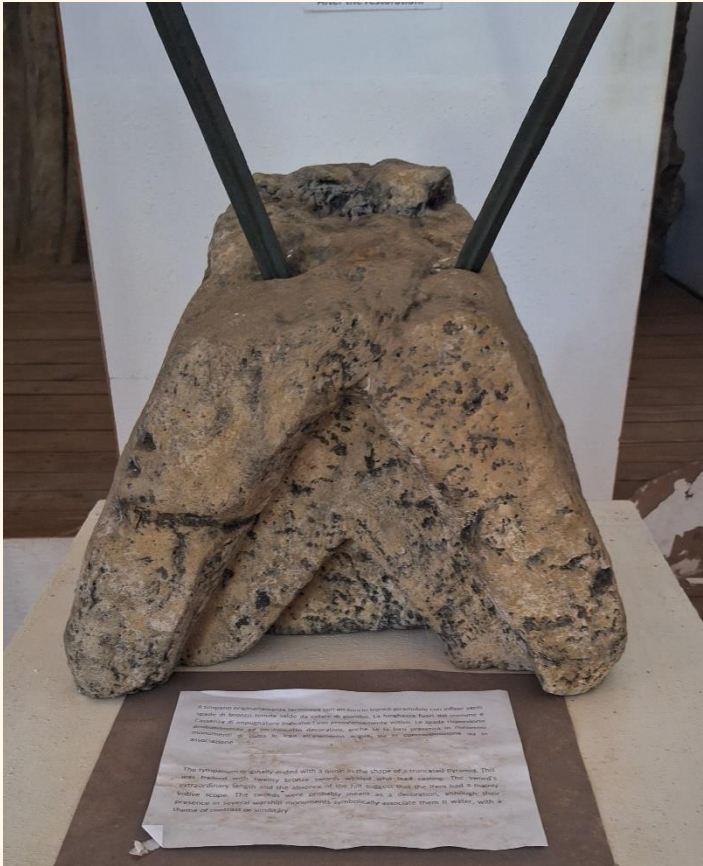
Íme a forráshoz vezető lépcsők és a kőbe faragott túlfolyó.

Most ez a kis sikló lakik a forrás medencéjében.

Az ásatások során egy sor fogadalmi ajándék, bronz szobrocskák, brossok, bronz amulettek, török, karkötők, kardok és még sok más tárgy is előkerült, amelyek többségét a Kr.e. 12-11. századra datálták. Hála a Kr.e. 9. századi földcsuszamlásnak mindez szinte sértetlenül került a régészek kezébe. A földmozgás után a nurágiak elhagyták a szentélyt. A túraút elejénél álló fogadóépületben néhány lelet másolata is megtekinthető.

A Su Tempiesu kő tetejének homlokzati csúcs idomát is megtalálták. Ezt most a fogadóépületben tették közszemlére, bemutatva az egykori bronz fogadalmi kardok beépítésének helyét. Ezek a kardpengék kimondottan szakrális céllal készültek, amit különleges hosszúságuk és a markolat hiánya bizonyít. Ezekkel soha nem harcoltak.

A szent forrástól a meredek ösvényen felfelé haladva ebbe a nurági mintára épített modern kori kunyhóba botlottunk.

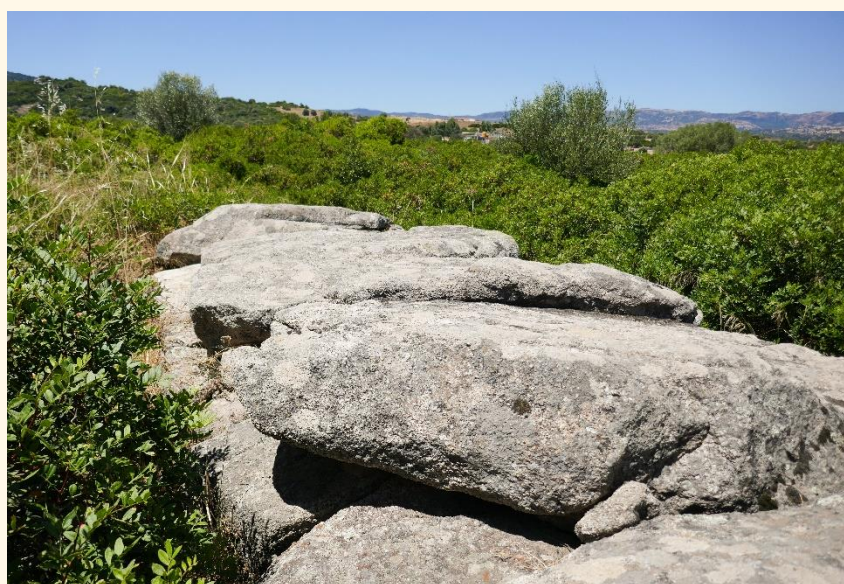

A kunyhóban ezek a tárgyak voltak felakasztva. Sokáig törtük a fejünket, hogy mire valók, de sehogy sem tudtuk kitalálni. Annyira furdalta az oldalunkat a kíváncsiság, hogy meg kellett kérdeznünk egy helybeli embert. Az derült ki, hogy ezeket a pántokat a nagy, kör alakú sajtok készítéséhez használják.

Ezzel a látképpel búcsúztuk a Su Tempiesu forrás szentélyétől.

Tovább utaztunk a Dorgali közelében levő Tomba dei giganti di S'Ena e Thomes nuragikus sírbolthoz. Ezt a Kr.e. 18-16. század közötti temetkezési helyet 1977-ben állították helyre, miután a sírrabló kincskeresők már többször feldúlták a helyszínt.

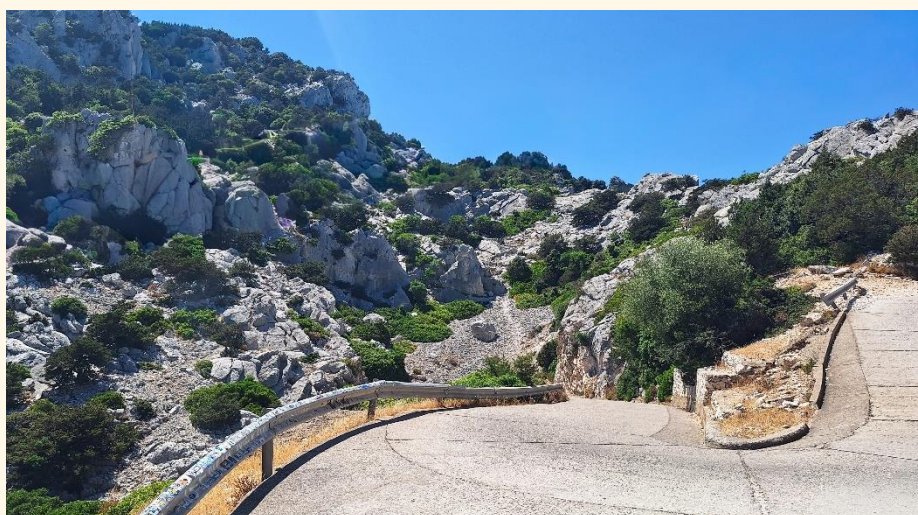

A szertartási ív sztéléi mögött húzódik a 16 méter hosszú, kőlapokkal fedett temetkezési folyosó, ahová felülről helyezték be az elhunytakat. Sokáig arra gondoltak a kutatók, hogy csak egyes nemzetségek, vagy előkelők temetkezési helye volt az ilyen Tomba dei Giganti, de a néhány helyen megtalált maradványok tömege és a csontok elemzése azt mutatta, hogy valószínűbb, hogy a közösséghez tartozók kollektív nyughelyéről helyéről van szó.

A helyreállított sírfolyosó belső képe.

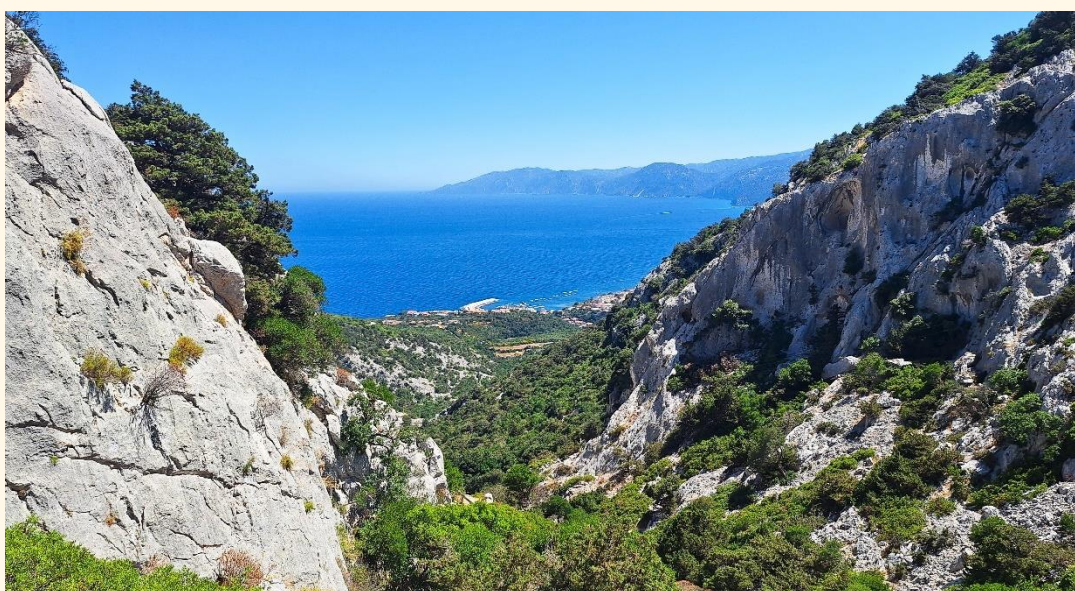

A Tirrén-tenger partja melletti Orosei városában megkávéztunk, majd elindultunk, hogy átszeljük a Supramonte-hegység karsztvidékét.

A hegyvidéken át vezető út bővelkedik éles kanyarokban, az egész környék sziklás hegyekből, barlangokból és szakadékos völgyekből áll. Nem csoda, hogy errefelé bujkáltak a hírhedt szardíniai banditák, közülük is a leghíresebb, Giovanni Corbeddu Salis (1844-1898), akit a bozotos királyaként ismertek.

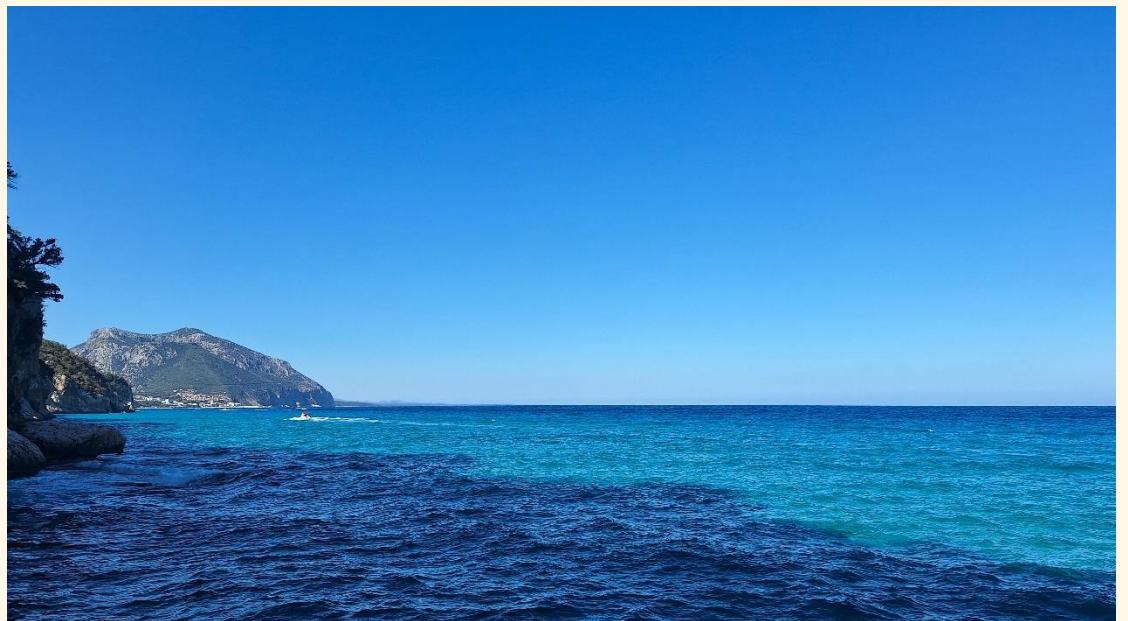
Ahogy átértünk a Supramonte-hegy gerincén, az egyik hajtűkanyarban ez a látvány tárult a szemünk elé. Alattunk a távolban Cala Gogone üdülővárosa. Az egykori halászfalu kis kikötőjébe igyekeztünk, mert onnan indulnak azok a hajók, amelyekkel a barlangokkal és üregekkel teli meredek sziklás partszakasz kisebb, homokos öbleihez el lehet jutni. Ezeket a különlegesen vonzó fürdőhelyeket közúton sehogy nem lehet megközelíteni. Errefelé mindössze néhány nehezen mászható, hosszú gyalogösvény vezet át az éles sziklaperemek között. A mászást nem vállaltuk, maradt a hajó.

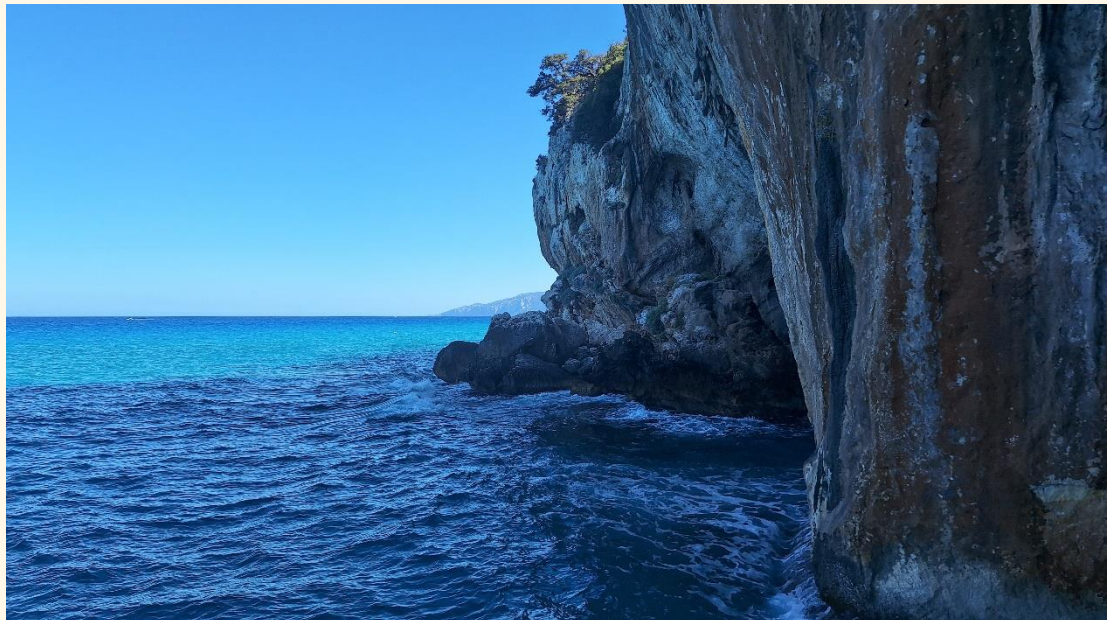
Ahogy megérkeztünk, máris indult az egyik hajó.

A hajó nevét már elfelejtettem, de mindegy is, minket a csodásan kék Tírrén-tenger látványa ragadott magával.

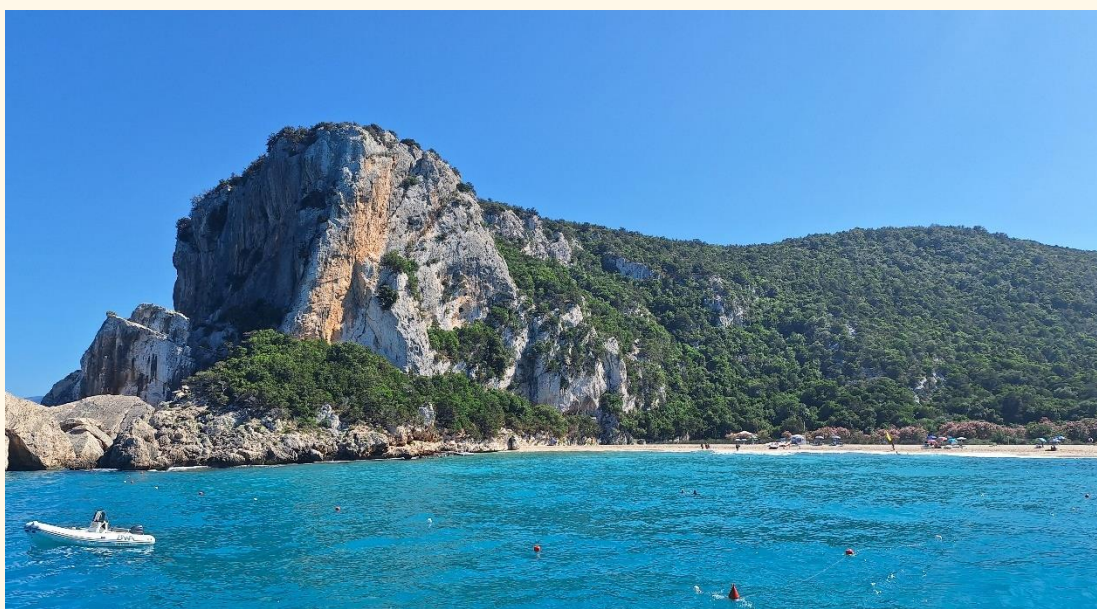
A nézelődés közben vidáman iszogattunk...

Hajónk több helyen megállt, így például a tenger felől nyíló Grotta del Bue Marino barlang kikötőjében. Mi viszont nem ide, hanem Cala Luna híres strandjára igyekeztünk.

Már közeledünk!

Igen, ez a Cala Luna. Sziklás hegyek, homokos öböl és barlangok

Elindultunk a Cala Luna északi részén levő, sokat fényképezett barlangok felé

Ezek a tenger és az eső vájta barlangok, vagy inkább óriási üregek belül nem különösebben érdekesek, de ha kifelé bámul az ember, akkor bizony csodásak.

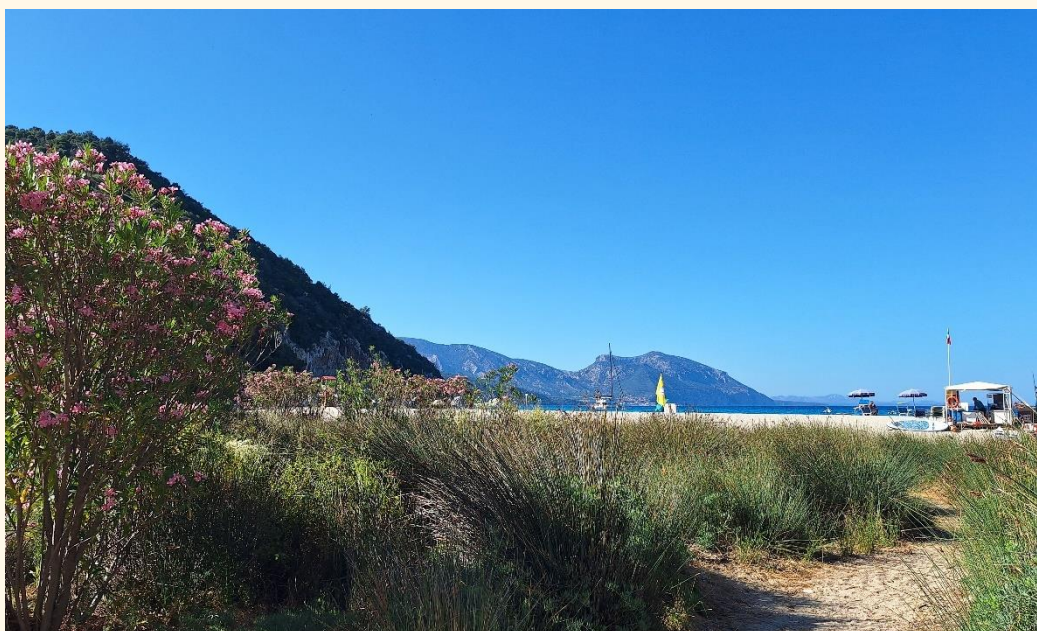
A következő barlang látványa kívülről befelé...

...és belülről kifelé. Csak mindig beleugrik valaki a képbe.

Cala Luna homoksávjához közel, a leanderek mögött rejtőzik egy kis kávézó-büfé. Az itteniek mondták el, hogy ők sem tudnak átjárni a sziklák között, ezért hajóval érkezik hozzájuk az áru.

Errefelé az a szokás, hogy nem kell ugyanazzal a hajóval visszamenni, amelyikkel érkeztél. Az előre váltott retúrjeggyel bármelyik Cala Gogone felé induló hajóra felszállhatsz.

Elautóztunk még a Dorgalitól légvonalban kb. 9 km-re nyugat felé, az út mentén álló San Giovanni Battista templomhoz. Sajnos a 16. században épült kis templom nem volt nyitva és a közelben embert sem láttunk, akitől a kulcs felől érdeklődhettünk volna, így csak kívülről jártuk körül. Valószínűleg ünnepek alkalmával nyitják ki a templomot.

A közelben nincsen település, így csak annyit tudok mondani, hogy az SP45-os főútról kelet felé leágazó Strada per Su Gologone/Lanaitto út mellett, egy árnyas ligetben rejtőzik ez az egyszerű templomépület.

Ez az ősi nekropolisz 2025-ben kapta meg a Világörökségi Helyszín kitüntető besorolást. Ezzel a címmel nem jár pénz, legalábbis a főkapu állapotából ítélve nem. Pedig a Mamoiada faluhoz közeli sokezer éves temetkezési hely valóban különleges a maga nemében.

Egy közeli hegy kövesziklás nyúlványán ez idáig hat újkőkori fülkés temetkezési helyet tártak fel. A 6000 éves sírbarlangok némelyike csak egy fülkés, de néhányat a használatuk ideje alatt több üreggel bővítettek ki.

A temetkezési hely első modern kori említése 1922-ben történt. Azóta több alkalommal vizsgálták a gránitba vájt üregeket, és azok díszítéseit. Mi csak fényképeztünk...

A feltárások során előkerült leletek, különösen a kerámiák az igazolták, hogy a nekropoliszt még jóval később, a nuráigikus korban is használták, a Kr.e. 2 évezredben.

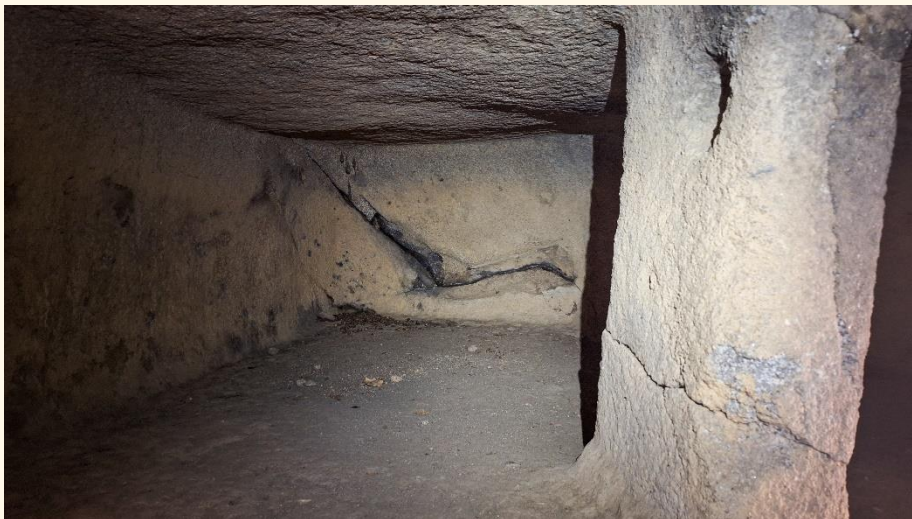
Az egyik sírüreg bejárata

A nagyobb sírkamrákat helyenként faragásokkal díszítették.

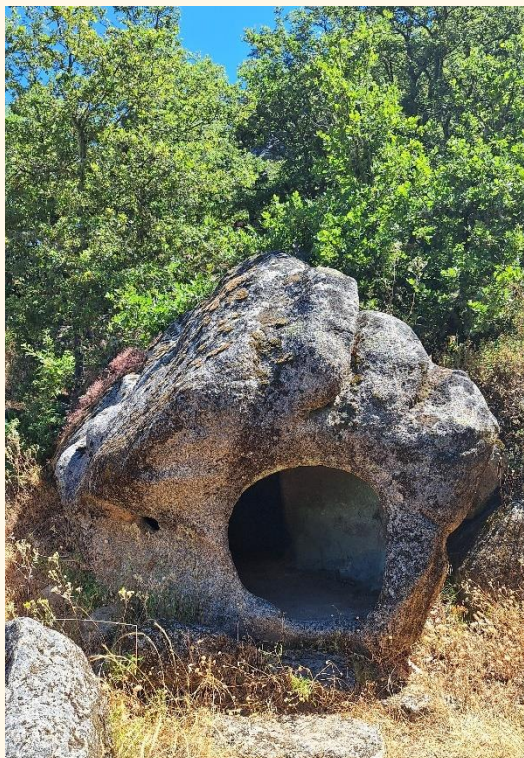
A többrészes temetkezési helyek üregeit egy központi teremből kiindulva mélyítették a bazaltba.

Egyes sírok esetében a kőbe mélyített faragások mellett az egykori díszítő festés nyomai is észrevehetőek.

Máshol függőleges bordázatot véstek az alacsony sírkamrába az ősi kőfaragók.

Az egyik különálló sziklába mélyítették ezt a kis sírűreget.

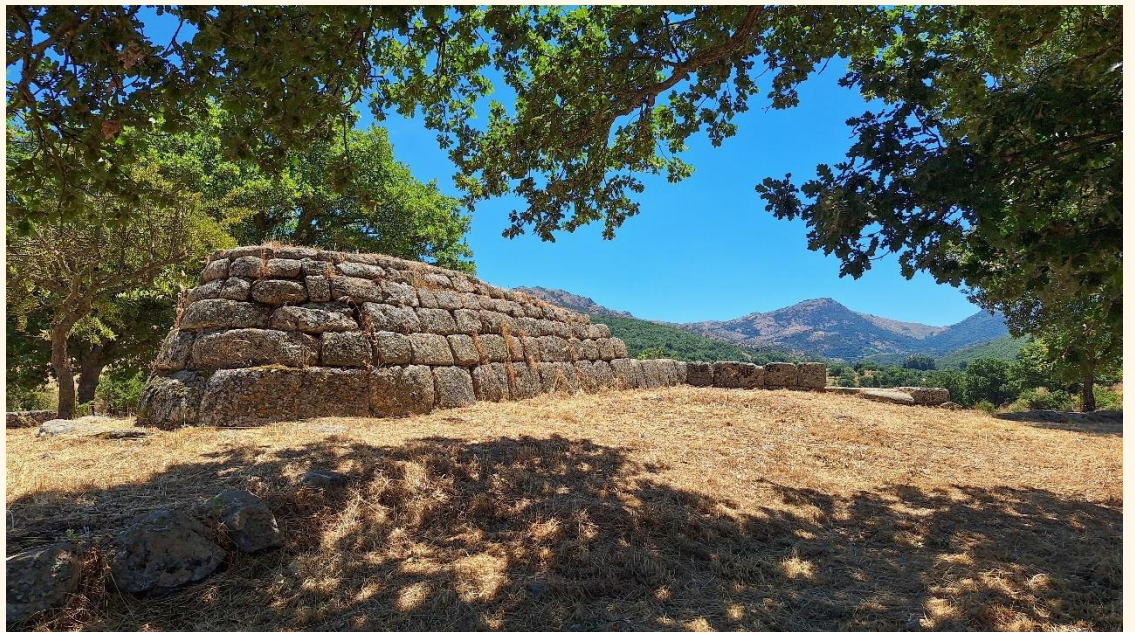

A Fonni falu közelében megtekinthető Madaui Óriások Sírja romterületén négy nurági kori (Kr.e. 1800-900) csoportos temetkezési hely található, amelyek közül hármat látogattunk meg.

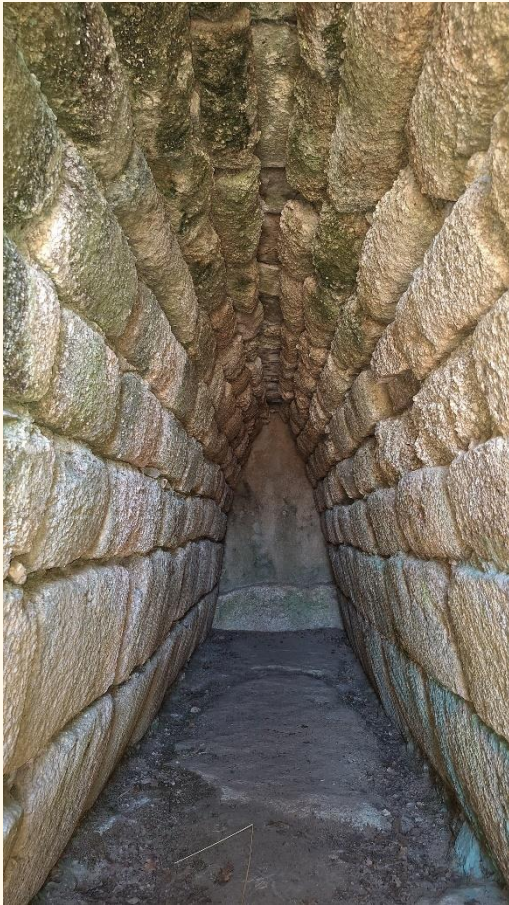

A legjobb állapotban fennmaradt 2-es számú sír exedrájának (a sírfolyosó előtti szertartási területnek) a szélén sajnos hiányzanak, cserébe a 22 m hosszú sírkamra nagy része megtekinthető.

A hosszú sírkamra külső falai

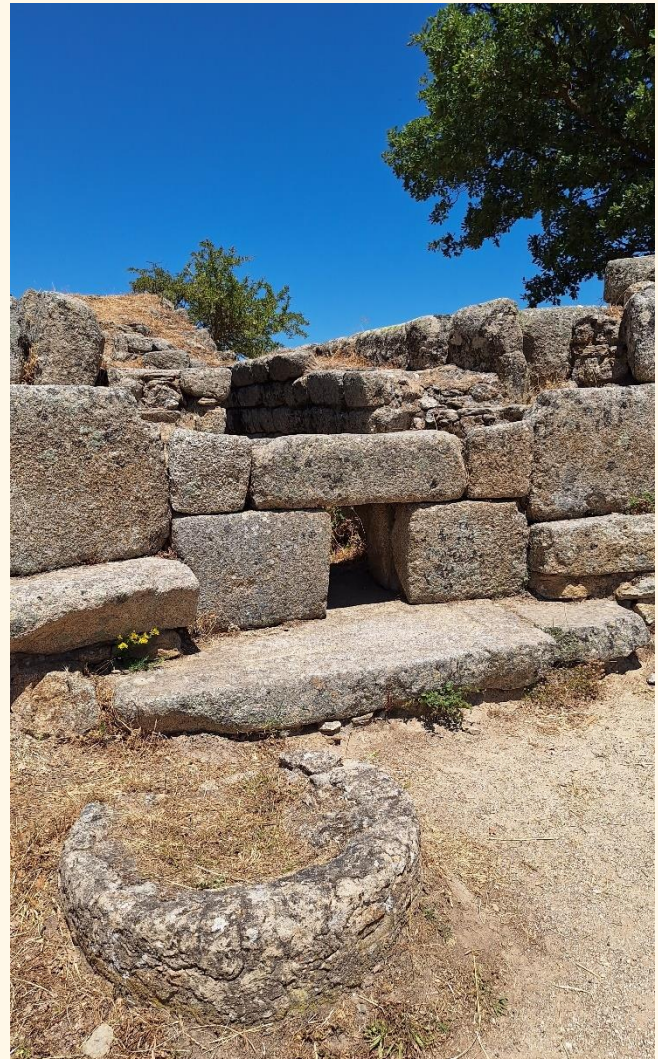

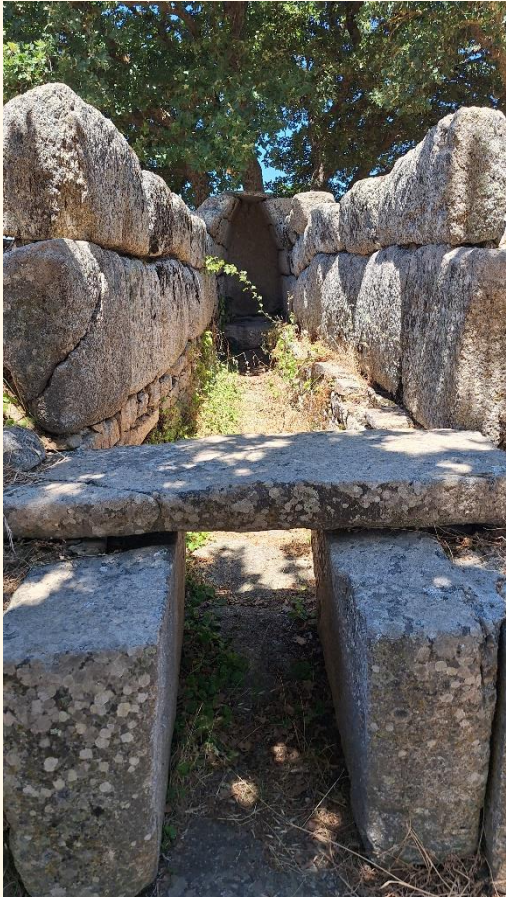
Ha felállunk az exedra falaira, felülről is megcsodálhatjuk a sírfolyosót

A sírfolyosó nem a máshol már látott, dolmenszerű módon, hatalmas kőlapokkal lett lefedve, hanem megalitikus álboltozattal készült.

A 2-es számú Tomba dei Giganti exedra felőli kis nyílása. Itt adták be a halottak részére készített étel és italáldozatokat.

Az 1. sírépítmény sztelésora.

A 3. sír folyosója hasonló a 2. síréhoz, de annál jóval rövidebb, mindössze 11 m hosszú.

A sziklás Gennargentu-hegység északi részén, egy lejtőre épült Orgosolo városa. Az egész hegyvidék már a római idők óta eldugott, elvadult helynek számított, az idegen hódítások elől ide vonultak vissza egyes szárd törzsek. Itt még ma is jelentős foglalkoztató a mezőgazdaság és az állattenyésztés. A főtéren ebből a teherautóból árulják a helyi ínycségeket.

Mi sem tudtuk megállni, kértünk egy kis kóstolót

Az egyébként nem különösebben vonzó városka fő nevezetessége a házak falát elborító falfestmények sokasága. Ezeket a falképeket egy helyi rajztanár kezdeményezésére kezdték el festeni 1969 után. A képek többnyire baloldali politikai töltetűek, akár a szárdok függetlenségi harcaival, akár nemzetközi eseményekkel foglalkoznak. Ez a kép Giovanni Maria Angioy, szardíniai forradalmár politikus emlékére készült, aki a III. Viktor Amadeus szardíniai uralkodó elleni (sikertelen) felkelés élére állt 1796-ban.

A kép felirata: Ősi bölcsesség

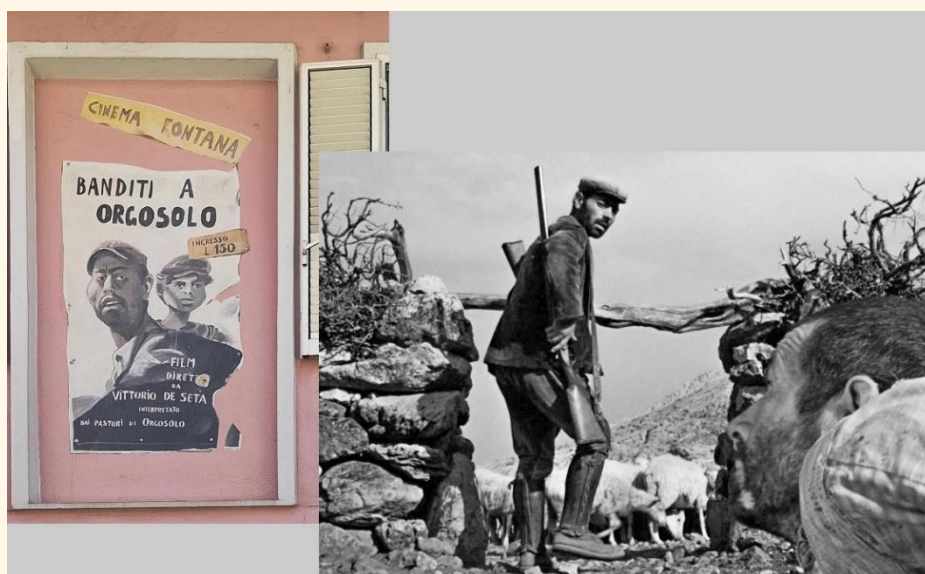
Ez a falikép az 1969-es Prato-bello-felkelésnek állít emléket. Abban az évben az Orgosolótól délre eső Prato-bello falu környezetében az olasz hadsereg gyakorlóterek kívánt létesíteni és felszólították a birtokosokat, hogy költözzenek el és az állataikat is hajtsák el a területről. Erre komoly tüntetések kezdődtek, a hadsereg rendfenntartó erőivel történt összecsapások után hatszáz tüntetőt letartóztattak, de végül a katonák 1969 augusztusában

viszadták a területet a gazdálkodóknak. Tulajdonképpen ezek után kezdődött meg a falfestészet mozgalma.

Ez is a helyi rajztanár, Francesco del Casino munkája.

Orgosolo környékén a 15. századtól egészen az 1960-as évekig elterjedt volt a banditizmus. A bandába tömörült bűnözők (magyarul betyároknak mondanánk őket) sorozatosan követtek el emberrablásokat, gyilkosságokat. Gyakori volt az állatok elhajtása és a csempészet is. Az olasz egyesítés után a karabinierik (csendőrök) sokáig küzdöttek a banditák ellen. Balra az 1961-ben készült film, a

Banditák (eredetileg Banditi a Orgosolo) plakátjának másolata egy ház falán, jobbra pedig Vittorio De Seta rendezte filmből egy jelenet. Bár a szárdról olaszra szinkronizált alkotás megbukott a pénztáraknál, a szikár művészfilm megoldásait ma is tanítják.

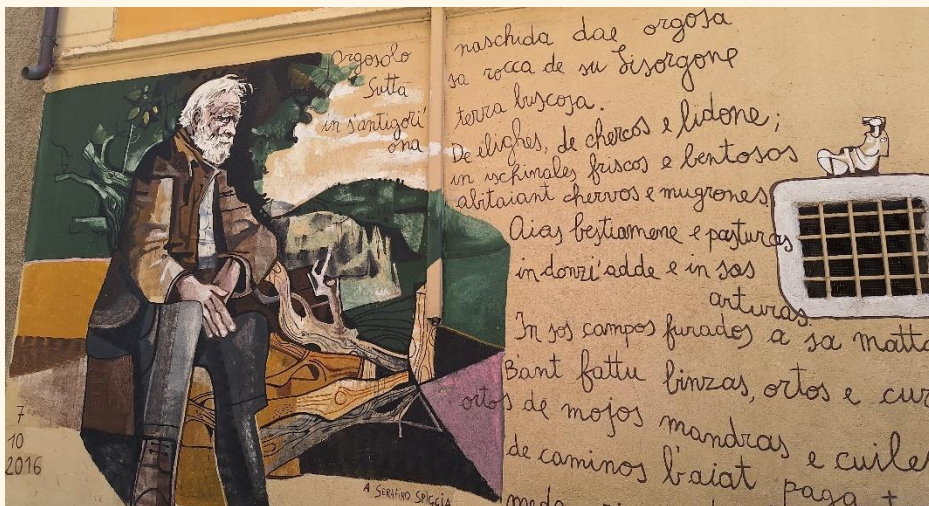
A kis szuvenírbolt homlokzatát Picasso 1937-ben készített Guernica című festményének részleteivel díszítették, míg az emelet falán az ismert környezetvédő mondás jelenik meg: Csak akkor, ha már kivágták az utolsó fát is...

Egy igazi békeharcos üzenet

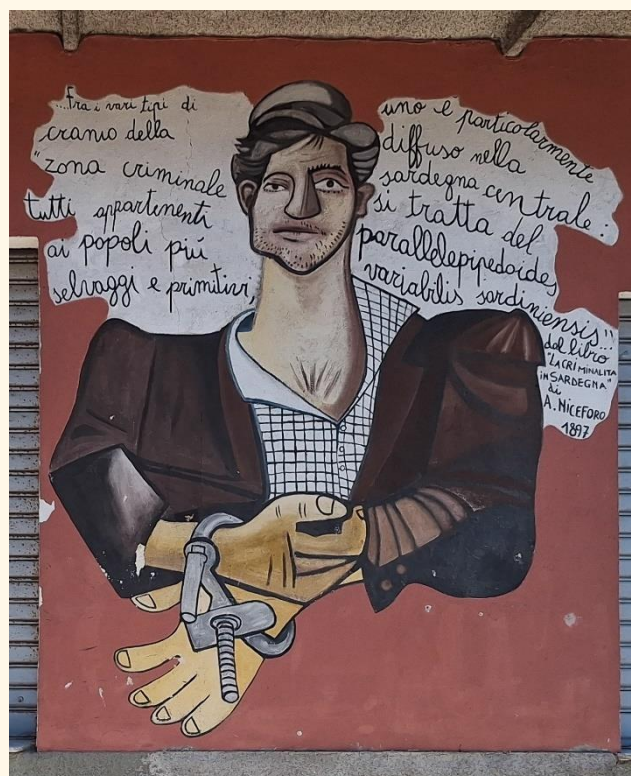
A Medúza tutaja (Géricault, 1819) parafrázisa Orgosolóban

Az orgosolói születésű Serafino Spiggia (1924-2010) filmszínész, író, néprajzkutató és egyben méhész emlékére készült falikép. Spiggia emléke nagy tiszteletben áll Orgosolóban és Olbiában is, ahol élete második felét töltötte.

Alfredo Niceforo (1876-1960) kriminológus a tudományos rasszizmus egyik apostola volt Lombroso mellett. A lépen látható idézete a Bűnözés Szardínián c. munkájából származik, amelyben az itteni bűncselekmények elemzésével a szardíniaiak faji alsóbbrendűségét igyekezett bizonyítani.

A Piemontot és Szardíniát uraló Savoyai-ház a 19. század elején Szardíniára menekült a franciák elől. A sziget egyre fontosabb szerepet töltött be a piemonti eredetű család számára, ahol számos gazdasági reformot vezettek be és reguláris erőkkel igyekeztek letörni a banditizmust. Ez a falikép egy sikeres betyárvadászatnak állít emléket.

A Cadorna utca sarkára festették ezt a képet. Luigi Cadorna (1850-1928) az olasz hadsereg parancsnoka volt az első világháború alatt. Isonzónál négy offenzívát vezetett az osztrák-magyar hadak ellen, amelyekben súlyos veszteségeket szenvedtek az olaszok. Cadorna hírhedt volt kegyetlen fegyelmezési módszereiről, kivégzéseiről és esztelenül makacs hadvezetési módszeréről. A tábornokot az 1917-es caporettói összeomlás után elbocsátották Ajánlom a témához az 1970-es Uomini Contro című Francesco Rosi mozit. Valaha Magyarországon is játszották Tűz a Monte Fiorón címmel.

Egy kis emlékeztető egy orgosolói ház falán.

Neve: Jézus

Állampolgársága: palesztin

Vallása: zsidó

És az alsó sor: illegális migráns

Salvador Allendét, Chile marxista elnökét 1973 szeptember 11-én gyilkolták meg az elnöki palotában Santiago de Chilében a fellázadt katonai egységek. A felirat szerint (és még Henry Kissinger szerint is) a CIA vastagon benne volt a puccs előkészítésében.

Botero után szabadon...

Végül két orgosolói utcakép

folyt. köv.